

Poikkeustilanneperehdytys -turvallisuuskävely Vantaan vankilassa

Jan Keppilä

Heikki Korhonen

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Poikkeustilanneperehdytys -turvallisuuskävely Vantaan vankilassa

Jan Keppilä ja Heikki Korhonen
Rikosseuraamusalan sosionomi
Opinnäytetyö
Syyskuu 2023

Jan Keppilä, Heikki Korhonen

Poikkeustilanneperehdytys -turvallisuskävely Vantaan vankilassa

Vuosi 2023 Sivumäärä 41

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena oli kehittää turvallisuskävelyn avulla Vantaan vankilan valvontahenkilöstön sekä esimiehien osaaminen ja johtaminen sellaiselle tasolle, että jokainen osaa toimia poikkeustilanteissa. Turvallisuskävelyn avulla jalkautetaan valmisseurantalman asioita käytäntöön, jolloin ne on helpompi sisäistää. Opinnäytetyön tietoperustana olivat aikaisemmat vankilaturvallisuudesta tehdyt tutkimukset, aihepiiriin liittyvät ohjeistukset ja lainsäädäntö. Tietoperustan keskeiset teemat olivat turvallisuus, työturvallisuus poikkeustilanteet ja riskienhallinta vankilan kontekstissa.

Kehittämistyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka ensimmäisessä vaiheessa järjestettiin Vantaan vankilan esimiehille ja valvontahenkilöstölle työpaja, jossa ideoitiin turvallisuskävelyn sisältöjä. Työpajojen perusteella muodostettiin turvallisuskävelyn rakenne, jonka perusteella turvallisuskävely toteutettiin. Turvallisuskävelystä kerättyjen palautteiden perusteella toteutettiin turvallisuskävelyä koskeva opas. Tulevaisuudessa opasta voidaan hyödyntää poikkeustilanteisiin liittyvissä koulutuksellisissa tarkoituksissa Vantaan vankilassa.

Turvallisuskävelyn osallistuneet antoivat hyvää palautetta kävelystä. Palautekyselyn mukaan heidän osaamisensa ja kyky toimia poikkeustilanteissa kehittyivät turvallisuskävelyn ansiosta. Myös turvallisuskävelyn rakennetta ja sisältöä pidettiin tarkoituksenmukaisena. Hyvää palautetta annettiin myös toteutuksesta. Asiat olivat osallistujien mukaan helpompi sisäistää, kun turvallisuskävelyn sisällöt olivat laajuudeltaan sopivat. Myös käytännön harjoitteet edesauttoivat opettelemaan tarvittavia taitoja. Kaiken kaikkiaan turvallisuskävelyn tarpeellisuus tuli esille, kun vankilassa pitemmän työuran omaavat turvallisuusalan henkilöt ilmoittivat oppineensa turvallisuskävelyn yhteydessä uusia asioita tai ymmärtäneensä millaista osaamista poikkeustilanteissa heiltä edellytetään. Kehittämisideoina tuotiin esille, että turvallisuskävely tulisi sisällyttää osaksi uusien työntekijöiden perehdytystä Vantaan vankilassa. Myös olemassa olevan turvallisuushenkilöstön olisi tärkeää säännöllisin väliajoin suorittaa turvallisuskävely. Näin saataisiin ylläpidettyä henkilöstön riittävä osaaminen poikkeustilanteissa.

Jan Keppilä, Heikki Korhonen

Thesis title

Year	2023	Pages	41
------	------	-------	----

The goal of our functional Thesis was to develop the skills and management of Vantaa Prison's supervisory staff and supervisors to such a level that everyone knows how to act in exceptional situations with the help of an orientation walk. The data basis of the thesis was previous research on prison security, guidelines and legislation related to the topic. The central themes of the database were safety, occupational safety, emergency situations and risk management in the context of prison.

The development work was implemented as a functional thesis, in the first phase of which a workshop was organized for the supervisors and supervision staff of Vantaa prison, where the contents of the safety walk were devised. On the basis of the workshops, the structure of the safety walk was formed, on the basis of which the safety walk was implemented. Based on the feedback collected from the safety walk, a safety walk guide was implemented. In the future, the guide can be used for educational purposes related to exceptional situations in Vantaa prison.

Those who participated in the safety walk gave good feedback about the walk. According to the feedback survey, their skills and ability to act in exceptional situations developed because of the safety walk. The structure and content of the safety walk were also considered appropriate. Good feedback was also given about the implementation. According to the participants, things were easier to internalize when the contents of the safety walk were appropriate in scope. Practical exercises also helped to learn the necessary skills. All in all, the necessity of the safety walk came to the fore when the security personnel with a longer working career in the prison announced that they had learned new things during the safety walk or that they had understood what kind of skills are required of them in exceptional situations. As development ideas, it was brought up that a safety walk should be included as part of the orientation of new employees in Vantaa prison. It would also be important for the existing safety personnel to perform a safety walk at regular intervals. In this way, sufficient competence of the personnel could be maintained in exceptional situations.

Keywords: Exeptions, occupational safety, preparedness

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Toimintaympäristö	8
3	Poikkeustilanneperehdytystilanne Vantaan vankilassa ja opinnäytetyön tavoitteet	9
4	Opinnäytetyön tietoperusta	10
4.1	Varautuminen.....	11
4.2	Valmiussuunnittelu.....	11
4.3	Poikkeusolot	11
4.4	Normaaliolot ja turvallisuustilanne.....	12
4.5	Turvallisuus ja työturvallisuus vankilassa.....	12
4.6	Rikosseuraamuslaitoksen työturvallisuutta koskevat linjaukset	14
5	Toiminnallinen opinnäytetyö	15
5.1	Tutkimuksellinen kehittämistyö.....	16
5.2	Opinnäytetyön menetelmät	18
6	Opinnäytetyön prosessikuvaus.....	19
6.1	Prosessin eteneminen	19
6.2	Työpajat.....	20
6.3	Turvallisuuskävely.....	22
6.4	Kysely	23
6.5	Turvallisuuskävelyoppaan sisältö	23
6.6	Turvallisuuskävelyoppaan muokkaaminen lopulliseen muotoonsa	24
7	Opinnäytetyön tuotoksen esittely.....	25
7.1	Turvallisuuskävelyn ja oppaan kuvailu	25
8	Arviointi	28
8.1	Opinnäytetyön tavoitteiden toteutuminen	29
8.2	Itsearviointit.....	30
9	Pohdinta	31
9.1	Opinnäytetyön ammatillinen reflektointi	32
9.2	Kehittämistoiminnan eettisyys ja luotettavuus	33
9.3	Tutkimuksen hyödyllisyys ja kehittämis ehdotukset	34
	Lähteet.....	35
	Taulukot	38
	Liitteet	39

1 Johdanto

Rikosseuraamuslaitoksen yksi päätehtävistä on ylläpitää turvallista rangaistusten täytäntöönpanoa (Rikosseuraamuslaitos 2022). Vankilan turvallisuushenkilöstön perehdyttäminen vankilan turvallisuuteen on keskeisen tärkeää, jotta henkilöstöllä on riittävästi tietoa sekä osaamista varautumissuunnitelmasta sekä muista turvallisuuden eri osa-alueista, jotka liittyvät erilaisiin poikkeustilanteisiin. Eri selvityksien perusteella henkilöstön osaamisessa on puutteita perusturvallisuuteen liittyvissä tiedoissa. Viime aikoina on tehty erilaisia selvityksiä sekä uudistettu lainsäädäntöä vankilaturvallisuuteen liittyen (Paasonen 2021). Myös Junnilan (2008) mukaan vankiloiden erityistilanteita koskevat suunnitelmat täyttävät vain lain minimivaatimukset vankiloissa.

Opinnäytetyö paikantuu Vantaan vankilaan, jonka keskeisenä tehtävänä on tutkintavankeuden toimeenpano ja vankikuljetus (Rikosseuraamuslaitos 2022). Myös Vantaan vankilassa on tunnistettu tarve kehittää turvallisuushenkilöstön varautumissuunnitelmaan liittyvää osaamista. Perehdytys, kuinka toimitaan poikkeustilanteissa, on jäänyt huomioimatta perehdytyksessä. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Vantaan vankilaan varautumissuunnitelmaan liittyvä turvallisuuskävely. Laitoksen varautumissuunnitelmaan liittyvät toimenpiteet ja tehtävät muodostavat turvallisuuskävelyn eri osa-alueet, jotka ovat paloturvallisuuteen liittyvät asiat, henkilöstön ja vankien ohjaamiseen liittyvät asiat. Turvallisuuskävelyn jälkeen valvonnan henkilö on tietoinen poikkeustilanteissa toimimisesta, niin että se mahdollistaa esimiehille tai poikkeustilanteessa tilannejohtajalle onnistumisen mahdollisuuden. Varautumiseen liittyvä turvallisuuskävely tarjoaa mahdollisuuden henkilöstön perehdyttämisen poikkeustilanteisiin sekä varautumissuunnitelman eri osa-alueisiin liittyvien eri toimenpiteiden konkreettiseen harjoitteluun omatoimisesti. Opinnäytetyön tavoitteena on edesauttaa Vantaan vankilaa samaan valvonnanhenkilökunnan koulutustason poikkeustilanteessa sille tasolle, että jokainen tietää kuinka poikkeustilanteissa toimitaan. Myös rikosseuraamusesimiehet voivat saada kävelyssä mahdollisuuden harjoitella tilannejohtamista poikkeustilanteissa. Toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisprosessissa saatetaan myös tunnistaa varautumissuunnitelmaan liittyviä kehittämiskohteita.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys pohjautuu poikkeustilanteisiin sisältyviin teemoihin ja vankilassa työskentelyyn. Yläkäsitteenä on työskentely poikkeustilanteissa. Ja sen alla on eri poikkeustilanteissa tarvittava teoreettinen tieto, mikä liittyy vankilan rakenteisiin tekniseen tietotaitoon. Jokaisen kannattaa varautua siihen, että tavallinen arki häiriintyy onnettomuuden tai poikkeustilanteen takia (Varautuminen poikkeustilanteisiin 2023).

2 Toimintaympäristö

Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alainen organisaatio, joka vastaa rikosoikeudellisista seuraamuksista ja rikosseuraamusten täytäntöönpanosta. Sen tehtävänä on edistää yhteiskunnan turvallisuutta, vähentää rikollisuutta ja tukea vankien kuntoutumista ja sopeutumista takaisin yhteiskuntaan. Rikosseuraamuslaitos hoitaa erilaisia rikosseuraamuksia, joita voivat olla esimerkiksi vankeusrangaistus, valvontarangaistus, yhdyskuntapalvelu tai ehdollinen vankeus. Näistä tehtävistä huolehtivat rikosseuraamustyöntekijät ja muut virkamiehet. Organisaatio valvoo rangaistusten täytäntöönpanoa, varmistaa vankien turvallisen säilytyksen ja tarjoaa heille mahdollisuuden osallistua erilaisiin kuntouttaviin ohjelmiin ja työtoimintaan. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Rikosseuraamuslaitokseen kuuluu vankiloiden lisäksi myös avovankilat, joissa vangit voivat suorittaa rangaistustaan osittain vapaudessa. Laitos tarjoaa myös erilaisia tukipalveluita esimerkiksi päihdeongelmaisten vankien kuntouttamiseen ja suunnittelee vankiloissa tapahtuvaa työtoimintaa ja ammatillista koulutusta. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on turvata yhteiskunnan ja yksilöiden turvallisuus sekä edistää vankien kuntoutumista ja mahdollisuuksia rikoksettomaan elämään. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

Operatiivisesta toiminnasta vastaavaan vastuualueeseen kuuluu 11 rikosseuraamuskeskusta. Niiden alueilla on yhdyskuntaseuraamustoimistoja, vankiloita ja muita yksiköjä. Rikosseuraamuslaitoksessa työskentelee 2600 henkilöä. Operatiivinen vastuualue on vastuussa palvelujen ja toiminnan järjestämisestä sekä turvallisuustyöstä. Myös toimintojen suunnittelu ja kehittäminen kuuluu rikosseuraamuskeskukselle. (Rikosseuraamuslaitos 2023.)

Vantaan vankila on vuonna 2002 auennut vankila, joka kuuluu Uudenmaan rikosseuraamuskeskukseen. Vantaan vankila on tutkintavankila, jonka perustehtävä on tutkintavankeuden toimeenpano. Vankilassa on 185 vankipaikkaa ja se on vankiliikenteen solmukohta. Vantaan vankila toimii myös kovalla käyttöasteella. Vuonna 2018 keskivankiluku oli 201. (Rikosseuraamuslaitos 2023.) Vankilassa sijaitsee THL:n alaisuudessa psykiatrisen vankisairaalan Vantaan yksikkö, jossa on 14 vuodepaikkaa. Yksikössä tutkitaan ja hoidetaan psykiatrista sairaalahoitoa vaativia moniongelmaisia potilaita. (Vankiterveydenhuolto 2023.)

Vantaan vankilassa on noin 140 henkilöä töissä ja se on profiloitunut toiminnallaan erityisesti tutkintavankien muutosmotivaation herättämiseen, päihteidenkäytön vähentämiseen sekä vankien valmistamiseen mahdollisesti tutkintavankeutta seuraavaan vankeuteen. Toiminnan erityispiirteinä on se, ettei tutkintavangilla ole vankeuslain määrittämää toiminta velvoitetta. Toimintaan osallistuminen perustuu tutkintavangin omaan haluun ja motivaatioon. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

Vantaan vankilan toiminnasta vastaa yksikönpäällikkö yhdessä kolmen apulaisjohtajan kanssa. Apulaisjohtajien toiminta-alueisiin kuuluu turvallisuus-, toiminta-, ja henkilöstä asiat. Valvon-
nasta vastaavat rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksessa koulutetut vartija tai määräaikai-
sena vankilan perehdyttämät vartijat. Heidän esimiehinään toimivat rikosseuraamusesimiehet.
(Rikosseuraamuslaitos 2023.)

3 Poikkeustilanneperehdytystilanne Vantaan vankilassa ja opinnäytetyön tavoitteet

Tässä luvussa kuvaamme tavoitteita, joita asetimme opinnäytetyön aikana tehtävälle kehittä-
misprojektille. Tavoitteenamme oli kehittää turvallisuuskävely Vantaan vankilalle, jossa käy-
dään konkreettisesti läpi valmiussuunnitelman olennaiset asiat ja käydään läpi turvallisuuteen
liittyviä käytänteitä ja toimintamalleja tiivistä, jolloin tämä on mahdollista suorittaa omantyy-
n oheessa. Luoda uusi menetelmä, joka auttaa vankilan henkilökunnan osaamisen nostamisessa
poikkeustilanteissa. Saada henkilökunta tietoiseksi varautumissuunnitelmasta ja yleensäkin tie-
toiseksi vankilan arjen mahdollisista poikkeustilanteista. Tämä auttaa henkilökuntaa varmasti
myös riskien tunnistamisessa etukäteen, kun on perustiedot kunnossa varautumisesta. Sitä
kautta uskomme opinnäytetyömme olevan hyödyllinen Vantaan vankilalle, kun kaikille saadaan
poikkeustilanteiden hoitamiseen edes perustiedot, ennen kun he pääsevät syventävään kunnan
koulutukseen. Vantaan vankilan normaaliarjen pyörittämiseen on jo olemassa perehdytyskäy-
tänneet, mutta tarve meidän kehittämistyölle tuli, kun havaittiin puutteita Vantaan vankilan
poikkeustilanne osaamisessa. Tämän kehittämistyön ulkopuolelle rajattiin sellaiset toimet ja
työtehtävät, jotka sisältyvät jo olemassa olevaan perehdytykseen. Kehittämämme turvallisuus-
kävelyn perehdytyksessä keskitytään normaaliarjesta poikkeaviin tilanteisiin ja erityisesti sel-
lisiin, jotka vaativat nopeaa reagoitua. Kokosimme siitä oman perehdytys kokonaisuuden.

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiasteikko
Kehittää Vantaan vankilan henkilökunnan osaamista poikkeustilanteissa.	Onko henkilökunnan osaamistaso parantunut turvallisuuskävelyn avulla?	-Kysely -Omat havainnot -Muiden havainnot
Lisätä henkilökunnan aktiivisuutta poikkeustilanne osaamisen kehittämiseen.	Onko henkilökunta omatoimisesti tutustunut turvallisuus asioihin?	-Kysely -Omat havainnot -Muiden havainnot
Kehittää uusien perehdytykseen osio poikkeustilanteisiin	Onko otettu osaksi perehdytys käytännettä?	-Onko otettu konkreettisesti otettu osaksi perehdytystä

Liite 1: Opinnäytetyön tavoitteet

Henkilökohtaisina tavoitteinamme oli oppia kehittämään koulutus/perehdytysmenetelmä hen-
kilökunnalle omaa tietoa ammatillista osaamista apuna käyttäen. Samalla kehittää omaa am-
matillista osaamista sekä toimivan koulutus/perehdytys menetelmän luominen. Olemme

molemmat kiinnostuneita toiminnan kehittamisestä ja koulutustoiminnasta. Siksi halusimme kehittää uuden perehdytyksen henkilökunnalle, kun vielä selvisi, että sellaiselle olisi tarve. Näimme tässä hienon mahdollisuuden kehittää omaa ammatillista osaamistamme, innovatiivisuutta sekä valmiuksiamme tarvittaessa kehittää jotain toimintaa. Samalla myös käytännön osaaminen poikkeustilanteiden hoitamiseen paranee huomattavasti. Tavoitteiden toteutumista on kuvattu tarkemmin itsearvioissamme opinnäytetyön loppupuolella.

Henkilökohtaiset tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiasteikko
Oppia kouluttamaan/perehdyttämään henkilökuntaa omaa osaamista hyödyntäen	Onko koulutus/perehdyttäminen onnistunut?	-Palautteet -Omat havainnot
Oman ammatillisen osaamisen kehittäminen	Onko ammatillinen osaaminen kehittynyt?	-Omat kokemukset -Keskustelu työkavereiden kanssa
Toimivan koulutus/perehdytys menetelmän luominen	Onko luotu koulutus/perehdytys toimiva?	-Palautteet -Omat havainnot

Liite 2: Henkilökohtaiset oppimistavoitteet

4 Opinnäytetyön tietoperusta

Opinnäytetyön tietoperustassa on kuvattu lainsäädäntöön perustuvia työnantajan velvoitteita työntekijöitensä kohtaan. Siitä, miten työnantaja on velvollinen huolehtimaan laitteista ja henkilökunnan osaamisesta turvallisen työskentelyn takaamiseksi. Kerromme myös, mitä Rikosseuraamuslaitos linjaa turvallisuudesta ja henkilökunnan koulutuksesta. Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys muodostui vankiloiden turvallisuudesta tehdyistä aikaisemmista tutkimuksista, aihepiiriin liittyvistä ohjeistuksista ja lainsäädännöstä sekä varautumisesta ja valmiussuunnittelusta. Tietoperustamme kuului myös varautuminen ja valmiussuunnittelu. Tietoperustamme lähteinämme toimivat turvallisuuteen liittyvä kirjallisuus, varautumiseen ja valmiussuunnitteluun liittyvä kirjallisuus, poikkeustilanteiden lainsäädäntö ja Rikosseuraamuslaitoksen työturvallisuuteen liittyvät linjaukset. Tietoperustaamme kuuluivat lähteinä myös Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistukset sekä kirjallisuus liittyen riskienhallintaan. Tällä teoreettisella viitekehyksellä oli tarkoitus saada perustelut kehittämistyömme tavoitteelle.

Seuraavissa kappaleissa kuvaamme työnantajan velvoitteita työntekijöitensä kohtaan lainsäädännön mukaan. Siitä, miten työnantaja on velvollinen huolehtimaan laitteista ja henkilökunnan osaamisesta turvallisen työskentelyn takaamiseksi. Kerromme myös, mitä Rikosseuraamuslaitos linjaa turvallisuudesta ja henkilökunnan koulutuksesta.

4.1 Varautuminen

Varautumisella tarkoitetaan kaikkia sellaisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa turvallisuustilanteissa. Varautumista voivat tehdä niin hallinnon ja elinkeinoelämän toimijat kuin yksittäinen kansalainenkin. Varautuminen onkin osa organisaation normaalia toimintaa, ja varautumisen konkreettisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi valmiussuunnittelu, harjoitukset, etukäteisvalmistelu, materiaalien varaaminen, uhka- ja riskiarviot sekä koulutus. (Parmes ym. 2007, 31; Varautumisen perusteet 2016.)

Vankila olosuhteissa turvallisuuden yksi tärkeimpiä osa-alueita on varautuminen. On tärkeää pohtia, mitkä suurimpia riskitekijöitä vankilassa, mitkä uhkaavat terveyttä ja omaisuutta. Siksi on tärkeää harjoitella ja hankkia tarvittavia välineitä, jotta poikkeustilanteissa pystytään minimoimaan vahingot. Tämä opinnäytetyö pyrkii parantamaan Vantaan vankilan varautumisen tasoa tutustuttamalla Vantaan vankilan henkilökunta varautumissuunnitelmaan ja näyttämällä olennaiset paikat ja turvallisuusvälineistön heille.

4.2 Valmiussuunnittelu

Yleisesti varautumiseen liittyvää suunnittelua kutsutaan valmiussuunnitteluksi ja se käsitetään perinteisesti nimenomaan valmiuslaissa määriteltyjen poikkeusolojen aikaisen toiminnan suunnitteluksi. Varautumiseen liittyvä suunnittelu pitää sisällään nykyään kuitenkin laajasti kaiken sellaisen suunnittelun, jolla valmistaudutaan erilaisiin häiriötilanteisiin myös normaalioloissa. (Parmes ym. 2007, 31; Varautumisen perusteet 2016.) Opinnäytetyömme tuo esille uusille työntekijöille, millaisiin poikkeustilanteisiin Vantaan vankilassa on varauduttu. Tuodaan esille perusteet, minkälaisissa tilanteissa tietoa tai välineistöä tarvitaan.

Valmiussuunnittelu on tärkeä osa vankilan turvallisuutta. Vankilassa voi normaali arki häiriintyä monella eri tavalla. Valmiussuunnittelun tavoitteena on varmistaa perustehtävien hoitaminen normaaliarjen häiriötilanteissa. Valmiussuunnitelmassa etukäteisvalmisteluun sekä muiden suunniteltujen toimenpitein varmistetaan tehtävien häiriötönhoito poikkeusoloissa. (Pelastustoimi 2023.)

4.3 Poikkeusolot

Valmiuslaissa määritellään poikkeusolot. Poikkeusoloja kuvataan yhteiskunnan tilana, missä esiintyvät uhkat ja häiriöt ovat niin vakavia tai runsaita, jotta tarvitaan mahdollistaa viranomaisille tavanomaisesta poikkeavien toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen vaikutus viranomaisten toimintaan vaihtelee viranomaisesta ja poikkeusolon laadusta riippuen. Tämän vuoksi on merkityksellistä, että viranomaiset varautuvat toimimaan eri poikkeusolojen aikana ja varautuvat millaisia vaikutuksia eri poikkeusoloilla oman organisaation toimintaan on. (Kokonais-
turvallisuuden sanasto 2014, 98-99.)

Valmiuslaissa kuvailut poikkeusolot ja siinä kuvattu poikkeusolojen laadun vaikutus eri viranomaisten toimintaan on tarkoitettu yhteiskunnallisiin poikkeusoloihin. On hyvä erottaa, ettei meidän opinnäytetyömme ole tehty vastaamaan valmiuslaissa 1552/2011 kuvattuihin olosuhteisiin. Niissä kuvataan yhteiskunnallisia poikkeusolosuhteita ja miten viranomaisten tulee toimia niiden aikana. Lain kohdissa mainitaan poikkeusolosuhteiksi esimerkiksi Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys ja sen jälkitila. Suuronnettomuus tai muuta vastaava tapahtuma voi aiheuttaa yhteyskuntaan tilan, jota voidaan kutsua poikkeustilaksi. Hyvä esimerkki tämänkaltaisesta poikkeustilasta koronaviruksen aiheuttamat toimet yhteyskunnassa. Se oli poikkeustilanne, joka vaati myös vankilassa poikkeustoimia. Opinnäytetyössämme tarkoitamme poikkeustilanteella vankilan sisällä tapahtuvaa tilannetta, joka aiheuttaa häiriön vankilan toimintoihin. Yhteiskunnalliset poikkeustilat eivät kuulu meidän turvallisuuskävelyllämme perehdyttävään asiaan.

4.4 Normaaliolot ja turvallisuustilanne

Normaaliolot tunnustetaan yhteiskunnan tilaksi, jossa olennaisten toimintojen turvaamiseksi ei ole tarpeellista mahdollistaa viranomaisten normaalista poikkeavaa toimivaltuuksien käyttöä. Mikäli häiriötilanteita muodostuisi, on kyseessä normaaliolot, ellei valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa ole todennut poikkeusoloja. Normaaliolojen aikana tehdyt toimenpiteet muodostavat perustan häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikaiselle toiminnalle. (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2014, 96; Sanastokeskus 2017, 60.)

Turvallisuustilanne määritellään tilanteeksi, jossa organisaatioon tai sen toimintaympäristöön suuntautuu erilaisia uhkia. Turvallisuustilanne voidaan käsittää yläkäsitteeksi, jossa kaikki normaalioloissa tai poikkeusolojen aikana tapahtuvat organisaatioita tai sen toimintaympäristöä uhkaavat tilanteet ovat turvallisuustilanteita. Turvallisuustilanteita ovat kaikki normaaliolojen häiriötilanteet ja valmiuslaissa määritetyt poikkeusolot. (Parmes ym. 2007, 32.)

Vankilassa normaalioloissa toiminta sujuu suunnitelmien mukaan ja työt tehdään päiväohjelman mukaisesti. Poikkeustilanteissa ei pystytä suorittamaan vankilan arjentoimintoja normaalisti vaan joudutaan toimimaan poikkeavasti. Esimerkiksi tulipalon uhatessa toimitaan ennalta harjoiteltujen käytänteiden mukaisesti yrittäessä minimoida henkilö ja omaisuus vahingot.

4.5 Turvallisuus ja työturvallisuus vankilassa

Työlainsäädännön mukaan työnantajien tulee varmistaa työntekijöidensä turvallisuus poikkeustilanteissa ja tulipaloissa. Tämä edellyttää monia toimenpiteitä, kuten riskien arviointia, turvallisuussuunnitelmien laadintaa ja henkilökunnan koulutusta. Työnantajien tulee huolehtia siitä, että työpaikalla on riittävästi palo- ja poistumisturvallisuuteen liittyviä laitteita ja varusteita.

Turvallisuus kuvataan olotilana, johon ei liity huolia (Tikkanen 2008, 13). Turvallisuus on tunne ja olotila, joka on osa kaikkea yksilön toimintaa. Turvallisuuden kokeminen on yksilöllistä ja usein sen puuttuminen muistuttaa sen olemassaolosta. Omat kokemukset, havainnot ja opitut asiat määrittelevät yksilön turvallisuus käsitteen. (Tikkanen 2008, 13.) Turvallisuus on yksi Rikosseuraamuslaitoksen perusarvoista ja se näyttäytyy kaikessa toiminnassa. Sen kivijalkana toimii ammattitaitoinen henkilökunta, jonka vuoksi turvallisuus koskettaa kaikkia Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöitä. (Rikosseuraamuslaitos 2015, 11.)

Rikosseuraamuslaitoksen paloturvallisuudesta ja muusta turvallisuudesta on tehty erilaisia selvityksiä ja opinnäytetöitä. Pajusen (2021) opinnäytetyön mukaan vuosien 2010-2022 välisenä aikana Rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä sattui yhteensä 128 rakennuspaloa. Näissä tulipaloissa on kuollut yksi ja eritasoisesti loukkaantunut lähes sata henkilöä. Suurin osa henkilövahingoista johtuu henkilökunnan tiedostaessa tulipalon aiheuttaman suuren riskin laitoksessa ja heidän yrittäessä sammuttaa tulipaloa nopeasti, silloin tehdään monesti uhkarohkeita suorituksia, mikä johtaa loukkaantumiseen. (Pajunen 2021, 17.) Tämä tilasto kertoo jo, että kaikkien henkilökunnan on osattava toimia nopeasti eskaloituvassa poikkeustilanteessa. Osaamaton henkilökunta on riskit turvallisuudelle.

Myös Paasonen (2021) selvityksestä käy ilmi vankiloiden turvallisuudesta kehittämistarpeet. Keskeiset vankilaturvallisuuteen liittyvät puutteet liittyvät riittämättömään perehdytykseen, toimintamallien ja ohjeiden puuttumiseen poikkeustilanteissa. Tämän lisäksi puutteita koettiin olevan turvallisuuskävelyjen, turvallisuus-, palo- ja pelastusharjoitusten sekä tarvittavan täydennyskoulutuksen järjestämisessä. Lisäksi noin kaksi kolmasosaa vastaajista oli sitä mieltä, että varautumissuunnitelmaa ei ole käyty läpi koko henkilöstön kanssa. (Paasonen 2021, 21.)

Paasonen ja Vainion (2023) mukaan Rikosseuraamuslaitokselta on puuttunut toimiva kokonais-turvallisuuden hallintaan pyrkivä turvallisuusjohtamisjärjestelmä. Turvallisuusorganisaatio on ollut liian hajanainen ja vastuunjako on ollut epäselvä. Turvallisuusjohtaminen on vaihdellut voimakkaasti, joten toimintamallit ja osaaminen eivät ole olleet yhdenmukaisia. (Paasonen & Vainio 2023, 43.) Varautuminen poikkeustilanteisiin Rikosseuraamuslaitoksessa perustuu enemmänkin henkilökunnan kykyyn soveltaa poikkeustilanteissa, kuin hyvään perehdyttämiseen ja koulutukseen. Rikosseuraamuslaitoksen eri yksiköiden työsuojelutarkastuksissa on viime vuosina noussut esille paljon puutteita työturvallisuuslain velvoitteissa. Keskeiset puutteet ovat liittyneet turvallisuusasioiden riittävään perehdyttämiseen, toimintamallien ja ohjeiden puutteellisuuksiin poikkeustilanteissa. (Paasonen ym. 2023, 47.) Henkilökunnalle tulee myös opettaa niiden käyttöä ja harjoitella turvallisuus toimenpiteitä säännöllisesti. Lainsäädännön mukaan työpaikalla tulee olla selkeät ohjeet, kuinka toimia tulipalon tai muun vaaratilanteen sat-tuessa. Poikkeustilanteissa työntekijöiden turvallisuus tulee aina asettaa etusijalle. Työnantajien tulee tehdä kaikki mahdollinen, jotta työntekijät voivat pitää yllä asianmukaista turvallisuutta. (Työturvallisuuslaki 738/2002.)

Työturvallisuuslain 8 §:n mukaan työnantaja on yleisen huolenpito velvollisuudessa työntekijään. Pykälässä kerrotaan väkivaltatilanteiden ja niistä koituvan vaaran uhan huomioiminen kuuluu työnantajan velvollisuuksiin. Lain pykälät 10 ja 11 velvoittavat työnantajaa arvioimaan ja selvittämään erityistä vaaraa aiheuttavien ammattien ongelmakohdat ja takaamaan turvallisen ja terveellisen työteon. Lakipykälät edellyttävät työnantajaa selvittämään ja tunnistamaan työstä aiheutuvia haitta- ja vaaratekijöitä. (Työturvallisuuslaki 738/2002.)

Työturvallisuuslaki 27§ käsittelee väkivallan uhkaa. Työssä, jossa on ilmeinen väkivallan uhka, täytyy mahdollisia väkivaltaan johtavia tilanteita ennalta ehkäistä. Työpaikalta tulee löytyä menettelytapaohjeet näitä tilanteita varten. Se on työnantajan velvollisuus. Ohjeet on myös päivitettävä ja pidettävä ajantasaisena. (Työturvallisuuslaki 738/2002.)

Työturvallisuuslain pääperiaatteet lyhyesti ovat ennaltaehkäisy, toimialojen erityispiirteiden huomioiminen, työntekijän velvollisuudet, työnantajan vastuu ja jatkuvan parantamisen periaate. Näiden periaatteiden tarkoituksena on varmistaa työntekijöiden turvallisuus ja terveys työpaikalla. Työturvallisuuslakia tulee noudattaa kaikissa tilanteissa, eikä turvallisuuden laiminlyönnistä voi luistaa taloudellisilla syillä. (Työturvallisuuslaki 738/2002.)

4.6 Rikosseuraamuslaitoksen työturvallisuutta koskevat linjaukset

Rikosseuraamuslaitoksessa työturvallisuus on erittäin tärkeä asia ja sen merkitystä korostetaan jokaisella tasolla. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on turvata sen yhteiskunnan turvallisuutta ja ehkäistä rikollisuutta. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on tärkeää pitää huolta henkilökunnan ja vankien turvallisuudesta. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

Rikosseuraamuslaitoksen työturvallisuus linjauksissa yhtenä tärkeimpänä asiana pidetään henkilöstön osaamista ja koulutusta. Rikosseuraamuslaitos tekee säännöllisesti työturvallisuus arviointia, jossa arvioidaan työpaikan turvallisuutta ja työntekijöiden riskejä. Lisäksi henkilökuntaa koulutetaan aktiivisesti riskien tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä. Työturvallisuusohjeet- ja koulutus kuuluu Risen arvojen mukaan kaikille riippumatta heidän tehtävästään tai sijainnistaan. Lisäksi Risessä kiinnitetään paljon huomiota, läheltä piti tilanteisiin. Näiden tapahtumisen tutkiminen auttaa tunnistamaan turvallisuus riksit ja niiden syyt. Havaittujen turvallisuus riskien voidaan kehittää menetelmiä, joilla pienentää tai estää riskien eskaloitumisen konkreettiseksi vahingoksi. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

Risen strategiakartassa puhutaan paljon henkilökunnan osaamisesta ja koulutuksesta. Niiden pohjaksi mainitaan tehdyt selvitykset. (Rise 2022.) Aiheeseemme liittyvää tutkimustietoa ja Risen selvityksiä löytyy, joista käy ilmi nimenomaan poikkeustilanne perehdytykseen ja

koulutukseen liittyvä puutteet. Risen strategiankartan mukaan 2022 perehdytyksellä poikkeus-tilanteisiin on tarve. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

5 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tässä luvussa esittelemme valintoja mitä teimme opinnäytetyömme muodoksi ja millä menetelmällä toteutimme sen. Päädyimme toiminnalliseen opinnäytetyöhön, koska tavoitteena oli suunnitella Vantaan vankilaan perehdytys poikkeus-tilanteisiin, eikä sen suorittaminen vaadi etukäteen suunniteltua koulutuspäivää. Tarkoituksena oli, että suunniteltua perehdytystä voitaisiin käyttää osana uuden henkilön perehdytystä ja vanhojen työntekijöiden osaamisen kertaamiseen. Menetelmät opinnäytetyöhön olemme valinneet niin, että ne parhaiten tukevat kehittämistyötä ja saamme laajasti työntekijöitä osallistumaan prosessiin. Uskomme pääsevämme näin parhaaseen tulokseen.

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa aina jokin konkreettinen tuote. Tämän kehittämisessä tulee huolehtia sen sopivuudesta ryhmälle, jolle se tehdään ja sen toimintaympäristölle. (Vilka yms 2003, 51-53.) Kehittäminen etenee toiminnallisessa opinnäytetyössä vuorovaikutussuhteessa toimijoiden kanssa sisältäen keskustelua, mikä sisältää palautteen antamista ja vastaanottamista sekä toiminnan muuttamista tarpeen vaatiessa (Salonen 2013, 6). Tutkimuksellisilla menetelmillä on pienempi rooli toiminnallisessa opinnäytetyössä kuin tutkimuksellisissa opinnäytetyöissä. Mikäli ei ole mahdollista kerätä haluttua tietoa kirjallisuudesta tai halutaan kohderyhmän näkemykset huomioon, voidaan käyttää tutkimuksellisia menetelmiä toiminnallisessa opinnäytetyössä. (Vilka ja Airaksinen 2013, 56-64.)

Toiminnallinen opinnäytetyö sisältää kaksi osaa: kehittämistyön ja opinnäytetyön raportin. Opinnäytetyön kuvaaminen tapahtuu raportissa, siinä kuvataan ja arvioidaan opinnäytetyö kokonaisuudessaan. Raportissa tulee perustella, miksi valittuihin ratkaisuihin on päädytty ja mitä yleensäkin on opinnäytetyön aikana tehty. Kuvailaan työprosessi, pohditaan tuotoksen tuloksia sekä tehdään johtopäätöksiä. (Vilka ja Airaksinen 2003, 65-69.)

Toiminnallisen opinnäytetyön teoria perustuu oppimiskäsitykseen, jossa oppiminen tapahtuu tekemällä ja käytännössä toimimalla. Opinnäytetyössä korostuu käytännön toiminta ja tekeminen. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on ratkaista joku käytännön ongelma ja kehittää toimintaa työelämässä. Toiminnallinen opinnäytetyö voidaan jakaa neljään eri vaiheeseen. Suunnittelu, toteutus, arviointi ja raportointi. Suunnitteluvaiheessa opiskelija asettaa tavoitteet ja valmistelea toiminnallisen opinnäytetyön toteutusta. Toteutus vaiheessa selvitetään käytännön ongelmia ja kehitetään toimintaa. Arviointivaiheessa arvioidaan toiminnallisen opinnäytetyön onnistumista ja tuloksellisuutta. Raportointivaiheessa esitetään toiminnallisen opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset. (Vilka ym. 2022.)

Vilka ja Airaksinen (2003) korostaa kirjassaan toiminnallisen opinnäytetyön asemaa kehittämishankkeena. Toiminnallinen opinnäytetyö edistää eri toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä sekä luo pohjaa toiminnan kehittämiseksi. Toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisessa korostetaan projektityön periaatteita, kuten aikataulutusta, suunnittelua ja raportointia. Toiminnallisen opinnäytetyön toteuttaminen edellyttää myös monipuolisia menetelmiä, joiden avulla opiskelija voi kerätä tietoa, analysoida sitä ja tehdä päätelmiä. Toiminnallinen opinnäytetyö vaatii vahvaa sitoutumista ja aktiivista osallistumista. (Vilka, Airaksinen 2003.)

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä oli tarkoitus parantaa Vantaan vankilan henkilökunnan osaamista poikkeustilanteissa. Tarkoituksena oli myös aktivoita omatoimisuuteen turvallisuus asioiden osaamisessa. Henkilökunnan osaaminen ei tule nousemaan pelkällä lyhyellä turvallisuuskävelyllä tarpeen vaatimalle tasolle, eikä se korvaa oikeata koulutusta. Onnistuneena voi kehittämistyötämme pitää, jos henkilökunta tiedostaa työskentelyyn liittyviä riskejä ja turvallisuuskävelyn suoritettua pystyvät itsenäisesti parantamaan osaamistaan poikkeavissa turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa.

5.1 Tutkimuksellinen kehittäminen

Työssämme lähestymistapa oli tutkimuksellinen kehittäminen, jossa uutta tietoa muodostettiin tutkitun tiedon ja käytännön perusteella. Tutkimuksellinen kehittämisen lähestymistapa ja sen menetelmät soveltuivat hyvin työmme laadintaan ja tavoitteisiin.

Toimintatutkimus on osallistavaa tutkimusta, jonka tavoite on ratkaista organisaatiossa ilmenneitä käytännön ongelmia ja luoda uutta tietoa sekä ymmärrystä asiasta. Toimintatutkimus on lähestymistapa, missä ollaan kiinnostuneita asioiden nykytilan muuttamisesta sellaiseksi, kuin niiden oikeasti tulisi olla. Tutkimuksen ja kehittämisen kohteina ovat jokapäiväiset toimintatavat ja käytännönläheiset tilanteet. Toimintatutkimus soveltuu hyvin ihmiselämän ilmiöiden, sosiaalisten käytänteiden ja työmenetelmien kehittämiseen. Toimintatutkimuksessa voidaan hyödyntää sekä laadullista, kvalitatiivista lähestymistapaa että myös määrällisiä menetelmiä. Tutkimusaineistoa voidaan kerätä kyselyillä, haastatteluilla tai havainnoimalla. Tutkimusaineistona voidaan käyttää myös asiakirjoja sekä dokumentteja. Menetelmien valintaan vaikuttavat kohdeorganisaation koon lisäksi myös kohdehenkilöstö ja kehittämiskohteen laajuus. (Ojasalo ym. 2009, 58-62.)

Valitsimme työssämme tiedonhankintamenetelmiksi työpajat ja palautekyselyn Vantaan vankilassa työskenteleville henkilöille. Palautetta kerättiin eri työvaiheissa ja työtä kehitettiin palautteen perusteella. Käytimme myös vapaankeskustelun menetelmiä, joissa yhdessä pohdimme, mitä henkilökunnan olisi syytä osata poikkeustilanteissa. Koekävelyn ja varsinaisen

turvallisuuskävelyn jälkeen osallistujille teimme kyselomakkeen, josta saimme palautetta ja kehittämisideoita työhömmе. Kyselylomake koostui avoimista kysymyksistä.

Toimintatutkimuksessa kyselyn käyttö sopii parhaiten tutkimuksen alkukartoitukseen sekä arviointiin. Kyselyn käyttö on saanut osakseen kritiikkiä siitä, että se käynnistää tutkimustuloksiin vaikuttavat ajatusprosessit osallistujissa ja vaikuttaa heidän toimintaansa myöhemmin. (Kananen 2014, 102-103.)

Salosen (2013) mukaan kehittämistyön prosessi voidaan jakaa eri vaiheisiin. Alkuvaiheessa määritellään kehittämistarve ja mietitään, minkälaisessa toimintaympäristössä kehittämistyö tehdään. Mietitään minkälainen rooli, muilla toimijoilla kehittämistyössä on. Suunnitelmaan laaditaan kehittämistyöstä kirjallinen versio, joka sisältää työn tarkoituksen, tavoitteet, vaiheet toimijat ja menetelmät mitä käytetään kehittämistyössä. Kehittämistyön raskain vaihe on työstövaihe, mutta samalla se on myös prosessin tärkein vaihe. Työstövaiheessa työskennellään, jotta päästään kohti asetettuja tavoitteita. Salosen mukaan työstövaihe on yksi tärkeimmistä oppimisen kannalta, koska se edellyttää monien ammatillisten asioiden kehittämistä. Kuten suunnitelmallisuus, vastuullisuus, epävarmuuden sietäminen ja itsenäisyys. Palautteella, joka saadaan työstövaiheessa, on myös suuri merkitys kehittämistyö onnistumisen kannalta. Salosen mallissa työstövaihetta seuraa tarkistusvaihe. Tämä tarkoittaa kehittämistyön arviointia. Kehittämistyön etenemistä arvioidaan tarkistusvaiheessa. Tarvittaessa voidaan työ palauttaa takaisin työstövaiheeseen. Jos todetaan, että jatkotyöstämiselle ei ole enää tarvetta voidaan siirtyä viimeistelyvaiheeseen, jossa tuotos ja kirjallinen raportti viimeistellään. Viimeistelyvaiheeseen voidaan sisällyttää esimerkiksi valmiin tuotoksen esittely mukana olleille toimijoille. (Salonen 2013, 17-18.)

Toimintatutkimuksessa tapausten tai informanttien valinnassa käytetään harkinnanvaraisuutta, jonka vuoksi käytetään termiä teoreettinen otanta, ei otos. Teoreettisen otannan kriteerit, vastaajien tai tapausten määrä ja otoskehikko määritellään. Tärkeintä on valita tutkimukseen heidät, joita ongelma tai ilmiö koskettaa. (Kananen 2014, 48.)

Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoite käytännönläheisten ongelmien ratkaisu ja uusien ideoiden ja tuotteiden toteuttaminen. Päämäärä ei ole tieteellisen tutkimuksen tavoin ainoastaan uuden tiedon tuottaminen. Pyrkimyksenä on löytää käytännön ratkaisuja ja uusia vaihtoehtoja ja ratkaisumalleja käytännön ongelmiin, jotka vievät toimintaa eteenpäin. Aktiivinen vuorovaikutus eri toimijoiden kanssa on myös tyypillistä tutkimukselliselle kehittämistyölle. Siinä hyödynnetään myös erilaisia näkökulmia ja menetelmiä. (Ojasalo ym. 2014, 18-19.)

5.2 Opinnäytetyön menetelmät

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä oli tarkoitus parantaa Vantaan vankilan henkilökunnan osaamista poikkeustilanteissa. Tarkoituksena oli myös herätellä omatoimisuuteen turvallisuus asioiden osaamisessa. Henkilökunnan osaaminen tuskin lyhyellä turvallisuuskävelyllä kohoaa uudelle tasolle. Onnistumisena voi toiminnan kehittymistyössä pitää, jos henkilökunta tiedostaa työskentelyyn liittyviä riskejä ja turvallisuuskävelyn pohjalta pystyvät itsenäisesti parantamaan osaamistaan poikkeavissa turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa. Kokeilevan toiminnan tarkoitus on saada selville, miten kehitettävä toiminta toimii aidossa ympäristössä. Alku selvitysten perusteella aloitetaan kokeilu ja toiminnasta kerätään palautetta. Saadun palautteen perusteella toimintaa kehitetään edelleen seuraavaa kokeilua varten. (Toikko ja Rantanen 2009, 60.)

Opinnäytetyöprosessin aikana hyödynsimme työpaikalla työtovereita. Kävimme vapaamuotoisia keskusteluita aina työn sen mahdollistaessa, kävimme keskusteluissa läpi, mitä he itse kokivat tarpeelliseksi sisällyttää poikkeustilanneperehdytykseen. Saadessamme hyvältä kuulostavan idean laitoimme sen ylös ja kehitimme perehdytys osion siitä turvallisuuskävelyyn. Tämän jälkeen teimme koekierroksen jälleen ja kysyimme palautetta muilta, miten osio toimii ja koetaanko se tarpeelliseksi.

Koekävelyn ja varsinaisen turvallisuuskävelyn jälkeen osallistujille teimme kyselomakkeen, jotta saimme palautetta ja kehittämisideoita osallistujilta. Kyselylomake koostui avoimista kysymyksistä, joihin osallistuvat saivat vapaasti kirjoittaa palautetta.

Toimintatutkimuksessa kyselyn käyttö sopii parhaiten tutkimuksen alkukartoitukseen sekä arviointiin. Kyselyn käyttö on saanut osakseen kritiikkiä siitä, että se käynnistää tutkimustuloksiin vaikuttavat ajatusprosessit osallistujissa ja vaikuttaa heidän toimintaansa myöhemmin. (Kananen 2014, 102-103.)

Toimintatutkimuksessa tapausten tai informanttien valinnassa käytetään harkinnanvarainensuutta, jonka vuoksi käytetään termiä teoreettinen otanta, ei otos. Teoreettisen otannan kriteerit, vastaajien tai tapausten määrä ja otoskehikko määritellään. Tärkeintä on valita tutkimukseen heidät, joita ongelma tai ilmiö koskettaa. (Kananen 2014, 48.) Osallistuvaa havainnointia hyödynsimme etenkin suunnitteluvaiheessa työpajojen aikana sekä koekävelyjen aikana. Koimme osallistuvan havainnoinnin tukevan kokonaisvaltaisesti kehittämistyötä.

Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan havainnoijan osallistumista havainnoitavan kohteen toimintaan. Osallistuvaa havainnointia hyödynnetään yleensä kenttätutkimuksessa. Havainnoija pyrkii osallistumaan havainnoitavien kohteiden toimintaan ja kuulumaan osaksi ryhmää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 211.)

Osallistuva havainnointi voidaan jaotella alalajeihin sen mukaan, kuinka aktiivisesti havainnoija osallistuu kohteen toimintaan. Täydellisessä osallistumisessa havainnoija pyrkii pääsemään kokonaisvaltaisesti ryhmän jäseneksi, jolloin hänelle muodostuu myös jokin muu rooli ryhmässä. Havainnoijan tulee hallita toiminnassaan useampi rooli, sillä hänen pitää toimia ryhmässä sekä luonnollisesti ja myös aidosti samaan aikaan, kun hän suorittaa tiedon keräämistä tutkimusta varten. Havainnoijan tulee olla toiminnassaan varovainen, jotta hän ei liikaa oman toiminnan takia vaikuta tutkittavaan asiaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 211-212.)

Havainnoija voi myös olla pelkästään havaintojen tekijä ryhmässä. Havainnoija osallistuu tutkittavien toimintaan lähinnä kysymysten esittäjän roolissa. Osallistuvassa havainnoinnissa kohteen havainnointi voi olla kokonaisvaltaista tai rajattua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 212.)

6 Opinnäytetyön prosessikuvaus

Tuloksissa käymme läpi, mitä kehittämisprosessi piti konkreettisesti sisällä ja kerromme miksi ja mitä asioita valitsimme turvallisuuskävelyymme. Kerromme myös mihin pyrimme valinnoillamme ja mitä pyrimme kehittämään Vantaan vankilassa.

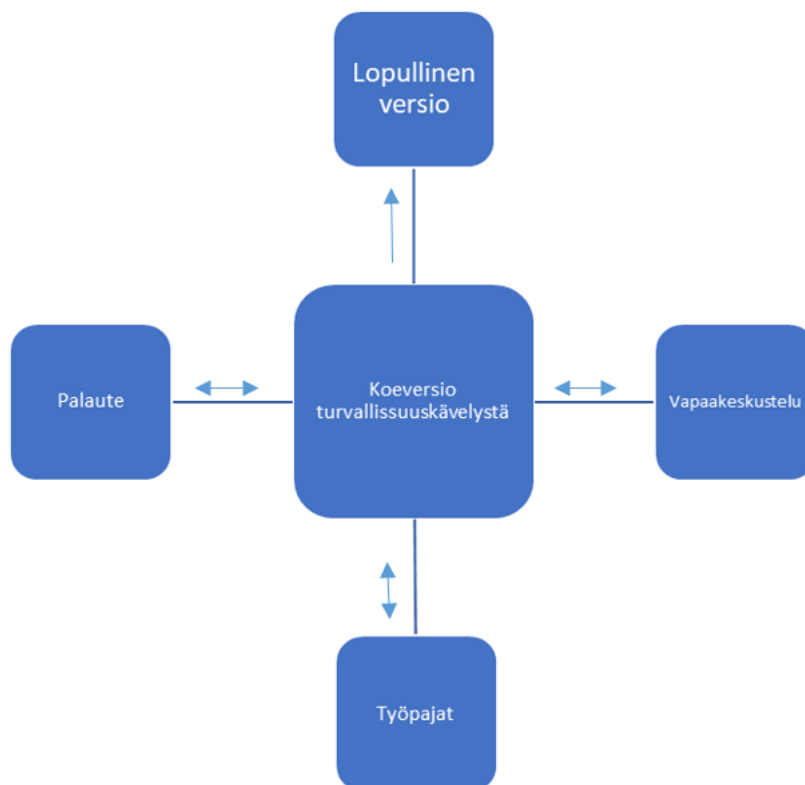
Haastavaa opinnäyteprosessissa oli alkuun ainakin saada paperille selkeästi kuvattua, mitä olemme tekemässä. Käytännössä työn on yksinkertainen pikaperehdytys arjen poikkeaviin tilanteisiin, mitä joka valvonnassa työskentelevän vartijan on syytä tietää ja osata. Työn nimen keksiminen tuotti päänvaivaa. Turvallisuuskävelytermi, mitä mietimme, oli jo käytössä eikä se ole sama asia, mitä me teemme. Lopulliseksi nimeksi tuli poikkeustilanneperehdytys -turvallisuuskävelyn avulla Vantaan vankilassa. Eli lyhyesti vielä työemme tarkoitus. Suunnittelimme ja teimme perehdyttäjälle kävelykierroksen oppaan, johon valikoimme tarpeelliset perehdytettävät asiat, mitä tulee tietää poikkeustilanteissa Vantaan vankilassa. Kokosimme paperille kävelykierroksen eripisteissä kerrottavat asiat, jotka hän näyttää ja kertoo pisteellä. Paperille kokosimme asiat, niin että asioista perusasiat tietävä esimies tai vartija pystyy turvallisuuskävelyn vetämään matalalla kynnyksellä. Tässä luvussa kuvaamme opinnäytetyöprosessin etenemisen alusta lopulliseen tuotokseen asti.

6.1 Prosessin eteneminen

Opinnäytetyön aihe syntyi, kun meille ilmaistiin tarpeesta kehittää perehdytys uusille työnteijöille poikkeustilanteisiin Vantaan vankilassa. On myös tullut ilmi, että laitoksessa pidempään työskennelleiden osaamista on syytä parantaa, koska heidän tiedoissaan ja osaamisessa on puutteita. Tämä tuli ilmi kysellessä työtekijöiden tietämystä eri asioita, mitkä liittyvät laitosturvallisuuteen poikkeavissa tilanteissa. Projektin alkoi pohdinnalla, mikä palvelisi tarkoitustamme parhaalla mahdollisella tavalla. Pohdinnan reunaehtoina oli, ettei perehdytys ei saisi

kestää liian pitkään. Kokemus on osoittanut, että pitkät ja liian paljon asiaa sisältävät perehdytykset ja koulutukset ovat hankala järjestää, joten ajallinen kesto rajattiin noin 45min. Ajatuksena oli, ettei koulutusta tarvitse etukäteen suunnitella vankilan päivä toimintoihin, vaan työntekijä pystytään oman työohella käymään perehdytyksessä tarvittaessa. Perehdytyksen ja osaamistason nostoon valikoitui turvallisuuskävely, missä kävellään konkreettisesti perehdyttävien asioiden luo ja näytetään perehdyttävän asian toiminta. Ikään kuin konkretisoidaan valmiussuunnitelman tekstit käytäntöön. Ajatuksena oli, että työntekijä ainakin tietää, missä sijaitsee poikkeustilanteissa tarvittava välineistö. Perehdytyksen jälkeen, työntekijä osaa myös omalla ajallaan vielä kerrata ja syventää osaamistaan perehdyttävistä asioista. Pohjana perehdytettäviin asioihin käytettiin Vantaan vankilan valmiussuunnitelmaa. Myös oma ja muiden kokemus, mitä asioita pitää osata poikkeavissa tilanteissa oli pohjana valikoidessamme asioita, mitkä sisältyvät turvallisuuskävelyyn.

Prosessikaavio

6.2 Työpajat

Turvallisuuskävelyn suunnitteleminen aloitettiin pitämällä työpaja esimiehille ja valikoidulle turvallisuuden parissa työskenteleville vartijoille. Työpajassa kerroimme kehittämistyön tarkoituksen ja omat ajatukset, mitä siihen tulisi sisältää. Myös työn reunaehdot tuotiin esille. Eli

lähinnä ajallinen kesto ja se mikä on johtava ajatus, mitä ja miksi teemme. Vapaan keskustelun jälkeen meille muodostui runko, mitä sisällytetään turvallisuuskävelyyn. Tämän jälkeen rupesimme laittamaan paperille asiat ja teimme joka pisteeltä kerrottavat ja perehdytettävät kokonaisuudet. Kun asiat saatiin konkreettisesti kirjoitettua, niin töissä kohdatessamme työpaikassa olleita ihmisiä, esittelimme yksityiskohtaisemmin kirjoitetut asiamme, mitkä olimme saaneet kirjoitettua. Turvallisuuskävelyyn sisällytettävät asiat laajenivat työn edetessä, kun eri kokonaisuuksista puhuttaessa tuli monelle mieleen asioita, jotka on hyvä tietää ja osata. Asiat, jotka otettiin mukaan perehdytyskierrokselle, tulivat pääsääntöisesti henkilöiden omasta kokemuksesta tilanteista, joissa ovat havainneet puutteita tai jonkun asian osaaminen olisi helpottanut poikkeustilanteen ratkaisemista. Puhutaan siis ihan yksinkertaisista asioista. Esimerkkinä mistä löytyy laitoksen veden pääsulku tai sähkövirran pääkytkin ja kuinka ne suljetaan. Turvallisuuskävelyn kesto olisi noin 45min ja tarkoitus oli, että valvontahenkilökuntaan kuuluvan tai kuuluvat voivat suorittaa turvallisuuskävelyn normaalin työpäivän ohessa, eikä turvallisuuskävelyn ajankohtaa tarvitse etukäteen suunnitella. Valitut kohteet ja kohteesta asiat käydään läpi laatimamme oppaan mukaan. Turvallisuuskävelyn vetäjän on kuitenkin oltava henkilö, jolla on tarvittavaa osaamista suorittaa kierros.

Henkilöt työryhmiin valittiin työkokemuksen perusteella. Osallistumisen edellytyksenä oli, että henkilöillä oli työkokemusta ja perustietoa valmiussuunnitelmasta. Pääosa oli esimiesasemassa työskenteleviä, mutta mukana oli myös vartijoita turvallisuuspuolelta. Työryhmien työskentelyn jälkeen koostimme asiat, mitä turvallisuuskävelyyn sisällytettiin. Tämän jälkeen esittelimme asian Vantaan vankilan turvallisuudesta vastaavalle apulaisjohtajalle ja pohdimme yhdessä, mitä lopulliseen turvallisuuskävelyyn sisällytetään.

Pohjaksi turvallisuuskävelyymme otimme valmiussuunnitelma. Sieltä löytyy toimintaohjeet erilaisiin poikkeaviin tilanteisiin. Teorian osuudet eri pisteille saimme myös hyvin sieltä turvallisuuskävelyymme. Rajasimme kuitenkin sellaiset asiat valmiussuunnitelmasta, jotka eivät vaadi kiireellistä toimimista. Olettamuksena on, että näissä tilanteissa on aikaa neuvoa ja opastaa tarvittaessa, jos työntekijälle asia on uusi tai osaamisessa on puutteita.

Keskustelu työpaikoissa oli hyvää ja ideoita alkoi tulemaan mitä on hyvä sisällyttää turvallisuuskävelyyn, kun saatiin kerrottua mitä olemme tekemässä. Esille tuli myös kokemusperäisiä tilanteita, mitä puutteita henkilökunnalla on ollut osaamisessa poikkeustilanteissa. Työpaikoissa kehitettiin myös uusia mahdollisia toimintamalleja poikkeustilanteiden ratkaisemiseksi, kun keskustelimme omista kokemuksista, miten tilanteet olivat ratkenneet.

6.3 Turvallisuuskävely

Työpajan jälkeen aloimme laittamaan tekstiä paperille perehdytyspisteiltä ja kirjoitimme op-
paaseen kerrottavat asiat. Kävelimme itse Vantaan vankilan sisätiloissa ja tutkimme ja poh-
dimme, missä järjestyksessä asiat on hyvä käydä läpi. Näin saimme lopulta ensimmäisen version
valmiiksi turvallisuuskävelystä poikkeustilanteisiin.

Ensimmäisen version valmistumisen jälkeen aloimme tekemään koekierroksia. Alkuun teimme
koekierroksia esimiehille ja turvallisuuden parissa työskenteleville vartijoille. Kierrokset käytiin
alkuun varsin keskustelelevassa hengessä ja kehitettäviä asioita sai kertoa heti. Nämä kierrokset
tehtiin vain yhden tai kahden henkilön kanssa. Näin saatiin mielestämme paremmin keskuste-
levan ilmapiirin ja palaute oli parempaa. Näiden kierrosten jälkeen teimme yhden tai kahden
henkilön turvallisuuskävelyjä kokemattomille vartijoille. Heiltä saimme arvokasta palautetta ja
kehittämisehdotuksia lähinnä kerronnalliseen puoleen. Se että selitettävät asiat pysyivät riit-
tävän ymmärrettävinä ja yksinkertaisina.

Edellä kerrotun teorian, työpajojen ja havaittujen tarpeiden perusteella kehittämistyönä syntyi
turvallisuuskävely, joka sisältää 14 perehdytyspistettä, jotka käydään läpi noin 45 minuutissa.
Eri pisteellä käytetty aika vaihtelee perehdytettävän asian mukaan. Turvallisuuskävelyn vetäjä
kertoo asiat opasvihkosta perehdytettävälle. Tarkoituksena ei ole jäädä harjoittelemaan asi-
oita, vaan asiat käydään läpi teoriatasolla, näytetään yksinkertaiset tekniset toiminnat ja ker-
rotaan että niihin voi tutustua päivystysvuoroissa paremmin tai kun työtehtävät antavat myö-
den. Kävelyn vetäjänä toimii esimies tai asiaan perehtynyt vartija, jolla tarvittava tiedot vetää
turvallisuuskävely. Turvallisuuskävelyn osallistujien määrä on hyvä pitää noin kymmenessä
henkilössä.

Tavoitteena on ollut nostaa Vantaan vankilan osaamistasoa poikkeustilanteissa. Poikkeustilanne
tarkoittaa normaalista arjesta poikkeavaa tilannetta, jossa asiat saattavat eskaloitua nopeasti-
kin, eikä ole aikaa neuvoa tai perehdyttää poikkeustilanteen ollessa päällä. Osaaminen henki-
lökummalla on oltava ennenkö alkaa tapahtumaan. Jokainen perehdyttävä piste on valikoitunut
ajatuksella, että saattaa tulla tilanne, jossa on pystyttävä nopeasti käyttämään perehdytettä-
vää laitetta tai on tiedettävä minne ja mistä evakuoidaan. Turvallisuuskävelyn tavoite pitää se
lyhyenä ja tiiviinä pakettina tulee sitä, että harvemmin on töissä ylimääräisiä työntekijöitä,
jotka voisivat irrottautua vankilan arjen pyörittämisestä pitkiin koulutuksiin. Jos taasen käyte-
tään suunniteltuja koulutuspäiviä, niin niiden järjestäminen kaikkien osallistumisen mahdolls-
taen on lähes mahdotonta. Joten parhaiten tavoitettamme nostaa Vantaan vankilan poikkeus-
tilanneosaamista palvelee lyhyt turvallisuuskävely, johon ehtii osallistumaan, vaikka olisikin
mukana vankilan työvahvuudessa.

6.4 Kysely

Kyselylomake (Liite 2) jonka jaoimme turvallisuuskävelyn jälkeen, oli tarkoitus antaa meille palautetta ja kehittämideoita. Turvallisuuskävelylle, jonka jälkeen palaute annettiin, ei otettu yli kymmentä henkilöä. Suurempi määrä olisi hankala ihan jo tilan ahtauden takia. Kerroksen valvomoon ei oikein mahdu enempää ihmisiä, saati että heille pitäisi näyttää siellä jotain. Palautetta tuli hyvin suullisestikin paljon kierrosten aikana. Kyselylomakkeet eivät tarjonneet kuitenkaan kehittämisen kannalta paljoakaan uutta tietoa. Niiden suurin anti tuli arvioitaessa turvallisuuskävelyn tarpeellisuutta henkilökunnan osaamisen kannalta. Kysymykseen koetko osaamisen poikkeustilanteisiin olevan parempi turvallisuuskävelyn jälkeen, kaikki olivat vastanneet kokeneensa osaamisen olevan parempaa, kuin ennen kävelyä. Myös kysyttäessä asteikolla 1-5, miten arvioisit turvallisuuskävelyn tarpeellisuutta keskiarvoksi tuli 4.5. Kukaan ei vastannut kysymykseen opetettavien kohteiden poistamisesta tai lisäämisestä mitään, vaan kaikki kokivat perehdytyksen asiat tarkoituksen mukaisiksi. Kierroksen kestosta tuli muutama palaute, että voisi olla pidempi, jotta asiat voisi käydä perusteellisemmin lävitse. Mutta kierroksen lyhyelle kestolle on vankat perustelut, eikä sitä ole syytä mennä muuttamaan. Mitä pidempään kierros kestää sen hankalampi se on järjestää häiritsemättä vankilan arkea. Kyselylomakkeen palautteen voi tiivistää, että palaute oli myönteistä ja perehdytys poikkeustilanteisiin turvallisuuskävelyn avulla koettiin erittäin tarpeelliseksi. Myös osaamista arvioitaessa se osallistuneiden mukaan paremmalla tasolla.

6.5 Turvallisuuskävelyoppaan sisältö

Opinnäytetyömme perehdytettävät asiat liittyvät enimmäkseen paloturvallisuuteen. Rikosseuraamuslaitoksen omista selvityksistä käy ilmi, että suurimmat riskit turvallisuudessa liittyvät tulipaloihin. vankilassa on suljettujen tilojen takana paljon ihmisiä, joten tulipalo ovat potentiaalinen riski suuronnettomuudelle. Nopeat alkusammutus toimenpiteet ovat erittäin tärkeitä tulipalotilanteessa. Siksi on perusteltua, että turvallisuuskävelyssä on paljon asiaa tulipalotilanteisiin liittyen nimenomaan alkusammutukseen, palokunnan ohjaamisesta evakuointiin. Tavoittemme on parantaa henkilökunnan osaamista, niin ettei alkusammutus viivästy ainakaan sen takia, ettei löydetä sammutusvälineistöä tai että henkilökunta kykenee yksinkertaisiin alkusammutustoimenpiteisiin. Isossa laitoksessa on myös tärkeää heti paikantaa, mistä palohälytys tulee, jotta päästään heti alkusammutus toimiin. Tai jos sellissä palaa on äärimmäisen tärkeää tietää, mistä sellistä palohälytys tulee, koska silloin ripeä toiminta voi pelastaa ihmishenkiä. Tämän takia mielestämme turvallisuuskävelyllä on syytä käydä läpi palohälyttymien paikantamiskaavio ja mistä näkee, mikä palohälytys on antanut hälytyksen. Myös ilmanvaihtojen toiminnan hallinta liittyy tulipaloihin. Näillä pystytään estämään tulipalojen leviäminen ilmanvaihdon kautta.

Tulipalot tulee myös selkeästi esille, mitä tulee rikosseuraamusalan selvityksiin ja tutkimuksiin, mitä tulee henkeen ja terveyteen liittyviin uhkiin. Vankiloidenerityspiirteenä on iso joukko ihmisiä lukituissa selleissä. Lakikin jo vaatii korkeaa varautumista uhkaaviin tilanteisiin erityisolosuhteisissa laitoksissa. Tulipalo on myös luonteeltaan sellainen, että on aina kiire suorittaa alkusammutus toimintoja ja pelastaa mahdollisesti ihmishenkiä. Siksi olemme valikoineet turvallisuuskävelyyn tulipaloihin liittyvää asiaa.

Rakenteelliset asiat liittyvät myös tulipalotilanteisiin, mutta yleisesti tilanteet, jossa tarvitaan esimerkiksi sähkökaappia ei yleensä ole kiireellinen asia tulipaloa lukuun ottamatta, mutta päivystysvuoroissa toimiessa sen toiminta on syytä tietää ja se mitä pitää tietää, jos esimerkiksi vikavirtakytkin on lauennut. Henkilökunnan tietämättömyys näissä tilanteissa saattaa vaarantaa niin vangin kuin henkilökunnankin terveyden, niinpä tämä liittyy niin olennaisesti työ turvallisuuteen, että se valikoitui turvallisuuskävelyyn.

Varavoimahuone ja sen toimintojen opastaminen on liittyvät enemmänkin palokunnan opastamiseen. Heille on osattava kertoa, missä varavoimahuone sijaitsee ja sen että siellä on 5000 litraa dieseliä varavoima koneeseen. Vantaan vankilassa on myös ollut vesiputken hajoamisia, niin on hyvä tietää veden pääsulku. Sillä voi estää mittavia rakenteellisia vahinkoja.

6.6 Turvallisuuskävelyoppaan muokkaaminen lopulliseen muotoonsa

Perehdytysoppaan lopullisesta muodosta kävimme keskustelua Vantaan vankilan esimiesten kanssa. Ajatuksena on, että turvallisuuskävelyn vetäjä on esimies tai ainakin hänellä on vahva tietämys asioista, joita turvallisuuskävelyllä käydään läpi. Ei ole tarkoituksen mukaista kirjoittaa yksityiskohtaista opasta, mikä ulkoa luetaan paperista vaan teemme kierroksen mukaan loogisesti etenevän muistioin, missä on perehdyttävän asian ydin. Olettamuksena on, että perehdyttäjä osaa kertoa asian, vaikka siitä ei ole yksityiskohtaista selostusta paperilla.

Läpikäytävät asiat koottiin paperille järjestyksessä, jossa kierros suoritetaan. Kierroksen vetäjän ei tarvitse keskittyä mihin seuraavaksi mennään, oppaasta näkee, minne siirrytään seuraavaksi. Asia on koottu oppaaseen kokonaisuuksiksi, mitä eri paikasta kerrotaan. Eli käydään perehdytettävät asiat läpi pisteen sijainnin mukaan, ei hypitä toiseen asiaan ja palata taas takaisin. Asiat jäävät varmasti paremmin näin mieleen. Perehdyttävästä asiasta käydään myös toiminnan lisäksi esimerkki, missä tilanteesta sitä laitetta tai toiminta käytännettä voi joutua käyttämään.

Perustelut asioista, mitä sisällytetään turvallisuuskävelyyn, on käyty monien kanssa läpi. Lopullisen version kierrosten jälkeen, ei ole tullut enää ehdotuksia lisätä jotain asioita. Siitä voimme päätellä, että olennaiset asiat on varmasti löydetty oppaaseemme. Monella juuri työt aloittaneelta kuultiin toive saada opas nettiversioksi paikkaan, jossa kaikilla olisi oikeus käydä

lukemassa sitä. Tämä ei ole kuitenkaan mahdollista, joten opas on salainen eikä siitä voi jakaa tulosteita, koska siinä on vankila turvallisuuden osalta kriittistä tietoa.

7 Opinnäytetyön tuotoksen esittely

Tässä luvussa kuvaamme perehdyttäjän oppaan turvallisuuskävelyn vetämiseen. Tämä opas syntyi opinnäytetyömme tuloksena. Oppaan nimeksi tuli pitkän mietinnän jälkeen ”Vantaan vankilan perehdytys poikkeustilanteisiin”. Tuotos on opas tai kartta asiasisältöineen turvallisuuskävelyn vetäjälle. Oppaan kokoamisessa pyrittiin selkeyteen ja siihen, että turvallisuuskävely etenee loogisesti vankilaa kierrettäessä. Sisältöä oppaaseen valitessamme tutustuimme tarkasti tietoperustaan. Tietoperustasta kävi ilmi tulipaloihin varautumisen tärkeys vankilaolosuhteissa. Tulipalot ovat myös yksi yleisin arjen poikkeava tilanne vankiloissa. Tämä vaikutti sisältöön. Oppaaseen tuli paljon asiaa toiminnasta tulipalon sattuessa ja alkusammutusvälineistö käydään kauttaaltaan läpi turvallisuuskävelyllä. Paasosen (2021) selvityksessä mainittiin ongelmiksi riittämätön perehdytys ja toimintamallien puuttuminen poikkeustilanteissa. Tähän ongelmaan pyrimme vastaamaan käymällä läpi henkilökunnan kokemuksia poikkeustilanteissa ja heidän kokemuksiaan mikä osaaminen niissä on ollut tarpeen ja miten ne ovat ratkaistu. Näistä kokemuksista saimme tarpeellista sisältöä turvallisuuskävelyllä kerrottavaan asiaan. Käymällä läpi vanhoja poikkeustilanteita uudetkin työntekijät hahmottavat mahdollisesti mihin kaikkeen on hyvä varautua vankila olosuhteissa. Läpi käytävät asiat koottiin oppaaseen kokonaisuuksiksi paikan mukaan, mitä kyseissä kohdassa kerrotaan turvallisuuskävelyllä. Eli pääluvut ovat päivystys, kerrokset, paloilmainsinkeskus, varavoimahuone ja portti ja niiden alle koottiin alaluvuiksi eri kerrottavat kokonaisuudet ja asiat. Pääluku kertoo myös, missä perehdytettävät asiat kerrotaan.

7.1 Turvallisuuskävelyn ja oppaan kuvailu

Turvallisuuskävelyn aloituspaikaksi valikoitui päivystyshuone. Sieltä on luonnollista aloittaa kierros koska sieltä johdetaan vankilan päivittäistä toimintaa ja poikkeustilanteissa johto on pääsääntöisesti päivystäjällä. Oppaassa on pääluku päivystys, mikä kertoo vetäjälle paikan missä perehdytettävät asiat esitellään. Alaluvuista löytyy kierroksen alustus ja päivystyksen toiminnan kertominen poikkeustilanteissa. Kerrotaan mistä löytyy Vantaan Vankilan valmiussuunnitelma ja kehoitetaan perehtymään siihen huolellisesti. Samassa pääluvun alaisuudessa on kokonaisuudet avaimien, hälyttymien ja viranomaisliikenteen eli virven toiminnasta poikkeustilanteessa. Kerrotaan myös, mitä apuvälineitä ja turvallisuuteen liittyvää välineistöä on saatavilla päivystyksestä. Käydään myös läpi, miten toimitaan itse erityyppisten hälytysten tullessa. Nämä asiat kerrotaan hälyttimien esittelyn alaluvussa.

Opinnäytetyön tuotokseen eli perehdyttäjän käyttöön tulevaan oppaaseen olemme keränneet asiat turvallisuuskävelyn suoritusjärjestyksessä. Eli lähtö on päivystyksestä ja siellä näytetään ja kerrotaan päivystyksestä löytyvät poikkeustilanteisiin liittyvä asiat sekä turvallisuusvälineet. Vankilasta löytyy paljon tietoa, mitä ei haluta ulkopuolisten tietoon koska se voi heikentää turvallisuutta vankilassa. Niinpä voimme kuvailla perehdyttäjän opasta vain niiltä osin, mitkä liittyvät normaaliin pelastustoimintaan, kuten sammutusvälineisiin. Kaikki asiat, mitkä liittyvät tekniseen turvallisuuteen tai toimintamalleihin poikkeustilanteissa on salassa pidettävää tietoa, jota ei voi tähän laittaa. Palohälytyksen lukuun kuuluu myös paikantamiskaavion toiminnan näyttäminen.

Päivystyksen jälkeen alkaa siirtyminen osastolle. Tälle on oma päälukunsa perehdyttäjän oppaassa. Alaluvuissa kuvataan, mistä löytyy sammuttimia. Luonnollisesti kaikkia vankilan sammuttimia ei ole mahdollista kirjata oppaaseen eikä esitellä kierroksella. Tarkoitus on painaa mieleen mistä eri työpisteiden sammuttimet löytyvät, ettei niitä tarvitse etsiä palon sattuessa. Oppaassa on alaluku siirtymisen alla, missä näytetään mistä löytyy vankilan defibrillaattori ja epipen- kynä. Kerrataan niiden toiminta nopeasti. Oppaaseen on myös kirjattu siirtymisen alle palovarustekaapit ja niiden sijainti. Kerrotaan, missä ja kuka niitä käyttää palon sattuessa.

Siirtymisen jälkeen saavutaan vankiosastolle. Vankiosastot ovat identtiset keskenään, joten ei ole syytä käydä kuin yhdellä osastolla. Osastoilla käydään läpi kaikki sieltä löytyvät sammutusvälineistö, kerrotaan nopeasti niiden toiminta. Oppaassa alalukuina on sammutusvälineet ja niiden alla läpikäytävät asiat. Jauhesammutin sen luokitus ja käyttö. Sammutusletkun toiminta ja sen käyttö. Sammutuspeitot löytyvät myös osastoilta. Osastoilla käydään myös läpi sähkön, veden ja ilmastoinnin toimintaan liittyvää asiaa, mutta turvallisuus syistä niiden kuvailu jää salassa pidettäväksi. Myös ovien toiminnasta kerrotaan poikkeustilanteessa, mutta sekin on luonnollisesti turvallisuuteen liittyvää asia ja kuuluu salassa pidettäväksi.

Osastojen jälkeen lähdetään siirtymään kohti porttia. Siirtymällä oppaaseen on kuvattu pääluvut paloilmaisinkeskus ja varavoimahuone. Niiden alla oppaaseen kuvataan, mitä niistä pitää tietää. Paloilmaisinkeskuksessa ainoa tehtävä on ohjata palokunta paikalle. Kerrotaan että palohälytysten jälkeen palokunta käy kuittaamassa hälytyksen ja sen saa ainoastaan palokunta tehdä.

Varavoimahuoneesta kerrotaan, että sieltä löytyy pääsulut sähkölle ja vedelle. Käydään läpi, miten ne saa katkaistua ja missä tilanteessa on tarpeellista tehdä nämä toimenpiteet. Siellä sijaitsee myös varavoiman polttoainesäiliö. Tämä on osattava kertoa palokunnalle, jos siellä sattuu palamaan.

Viimeisenä turvallisuuskävelyn perehdytettävänä asiana on portti. Sen toiminta poikkeustilanteissa, mutta se on luonnollisesti salassa pidettävää tietoa, jota ei voi tähän oppaaseen kuvailla. Viimeisenä asiana kehoitetaan miettimään omaa osaamista poikkeustilanteessa. Jokainen

on kuitenkin vastuussa omasta osaamisesta. Asioita on kerrattava omatoimisesti, eikä voi luottaa siihen, että joku toinen osaa. Selityksi ei kelpaa, jos on epäonnistuttu poikkeustilanteen hoitamisessa, etten osannut tai ei tiennyt. Kehotetaan vielä perehtymään valmiussuunnitelmaan.

Oppaan sisältö ja ulkoasu päätettiin erittäin yksinkertaisena. Pohdinnassa oli, laitetaanko oppaaseen kuvia ja kuvallaanko niiden avulla esimerkiksi jonkun asian toimintaa. Päädyttiin kuitenkin siihen, että teemme yksinkertaisen oppaan pääluvuilla ja niiden alaluvut jonne asiat kuvataan ranskalaisilla viivoilla. Turvallisuuskävelyn vetäjällä täytyy kuitenkin olla osaamista. Joten koimme että on riittävää kuivailla asiasta vain ydin. perehdyttäjä kertoo omin sanoin esimerkkejä, missä tilanteessa miten voi käyttää perehdytettävää asiaa tai toimintamallia.

Turvallisuuskävelyä ei voi pitää, mitään koulutusta korvaavana tekijänä vankilassa. Sen tarkoitus on lisätä henkilökunnan tietoisuutta siitä, että Vantaan vankilassa on varautumissuunnitelma, jotka mainitaan varautumisen perusteissa. Varautumissuunnitelmalla varaudutaan erilaisiin häiriötilanteisiin normaalioloissa. (Parmes ym. 2007; Varautumisen perusteet.) Pitkien harjoittelujen sijaan tämä turvallisuuskävelyn jälkeen työntekijällä on tietoisuus Vantaan vankilan varautumissuunnitelmasta ja sen olennaisimmat osat on käyty läpi turvallisuuskävelyn aikana. Turvallisuusvälineistön sijainti ja vankilan turvallisuuteen vaikuttavat tekniset asioiden toiminta ja sijainti on käyty läpi. Näin henkilökunnalla on ainakin mahdollisuus omalla aktiivisuudella lisätä osaamistaan myös työn ohessa itsenäisesti harjoittelemalla.

Rikosseuraamuslaitoksen linjauksissa työturvallisuuden yhtenä tärkeimpänä asiana pidetään henkilökunnan osaamista ja koulutusta. Henkilökuntaa koulutetaan aktiivisesti riskien tunnistamisessa ja ehkäisemisessä. (Rikosseuraamuslaitos 2022.) Välillä henkilökunnan resurssien ollessa niukat tai muusta syystä koulutusten järjestäminen on hankalaa, niin turvallisuuskävelyn aikana, kun käydään esimerkein läpi, mitä vankilassa on tapahtunut ja miten milläkin toimintamallilla tai välineellä niihin on vastattu, on oletettavaa, että riskien tunnistamisen kyky ja tilanteiden ennalta ehkäisy paranee.

Paasosen (2021, 21) selvityksen mukaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät kehittämistarpeet liittyvät perehdyttämiseen, toimintamallien ja ohjeiden puuttumiseen. Tämä opinnäyte ei tee kenestäkään poikkeustilanne osaja ilman omaa aktiivisuutta. Mutta kun tulevaisuudessakaan ei ole realistista olettaa, että koulutuksia pystytään järjestämään jokaiselle, niin että he työskentelyn alkaessa saisivat kunnon koulutuksen poikkeustilanteisiin. Turvallisuuskävely on varmasti hyvä lisä ennen kuin työntekijä pääsee osallistumaan kunnon koulutukseen.

8 Arviointi

Tekemämme opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia valvonnan henkilökunnalle pikaperehdytys poikkeustilanteisiin ja turvallisuuteen. Oleellista on se, että perehdytyksen pystyy vetämään ilman ennakkosuunnittelua kesken työpäivän ilman vankilan arjen siitä häiriintymättä. Tavoitteena oli myös, että kaikilla, jotka työskentelevät Vantaan vankilan vartiointitehtävissä on perustiedot, mitä tulee poikkeustilanteisiin, turvallisuuden liittyviin tapahtumiin ja niiden ratkaisemiseen, jotka tapahtuvat niin, ettei aikaa ole kertoa ja opastaa työtehtävän aikana. Mielestämme nämä tavoitteet on mahdollista saavuttaa kehittämämme turvallisuuskävelyn avulla, jos se otetaan osaksi perehdytystä. Turvallisuuskävelyn osat käsittävät asiat, jotka kattavat pääpiirteittäin kaikki poikkeustilanteissa tarvittavan osaamisen Vantaan vankilassa. Sisällöllisesti suunnittelimme oppaan alusta asti tarkasti jo laatimisen alusta alkaen ja mukana on ollut laaja-alaisesti Vantaan vankilan henkilökuntaa.

Saimme paljon vinkkejä ja apua siihen millaisen oppaan tulisi olla. Perehdyimme huolellisesti Vantaan vankilan valmiussuunnitelmaan ja toimintakäytänteisiin poikkeustilanteissa. Ja selvitimme osaamistasoa eri asioista. Opinnäytetyön eteni järjestelmällisesti. Keskustelut Vantaan vankilan työtekijöiden ja saamamme Vantaan vankilan turvallisuuteen liittyvät materiaalit olivat suuri apu tehdessämme opinnäytetyötä. Saimme myös paljon apua Vantaan vankilan koulutuksesta vastaavalta henkilöltä ja teimme yhteistyötä perehdytyksestä vastaavan esimiehen kanssa. Työ tulee hyvin pitkälti hänen käyttöönsä, joten hänen mielipiteillään oli suuri rooli.

Työturvallisuuden liittyvän oppaan laatimisessa pitää olla tarkkana. Varsinkin vankila olosuhteissa on otettava huomioon, että sen sisältö on lainmukainen. Siksi perehdyimme paljon työturvallisuus lainsäädäntöön, vankilan lainsäädäntöön ja käytänteisiin mitä tulee poikkeustilanteisiin Vantaan vankilassa.

Viimeistelimme oppaan huolellisesti ja teimme siihen korjauksia palautteen perusteella ennen sen valmistumista. Meidän mielestämme oppaasta tuli kattava ja tarkoituksen mukainen paketti, joka sisältää olennaista tietoa, mitä henkilökunnan tulisi tietää. Ainakin uudet vartijakokelaat, jotka suorittivat turvallisuuskävelyn, olivat tyytyväisiä sen antiin ja yleisesti sen antiin osana perehdytystä on oltu tyytyväisiä.

Turvallisuuskävelyä tulee päivittää, jos olosuhteet muuttuvat tai teknisiin asioihin tulee uusia laitteita. Myös varautumissuunnitelma saattaa muuttua, näin ollen turvallisuuskävelyä on syytä päivittää, että se pysyy ajan tasalla. Tästä turvallisuuskävelyn mallista on varmasti hyötyä Vantaan vankilalle. Sitä on helppo muunnella eri tarkoituksiin ja eri tehtävien henkilöstöille eri vaatimusten mukaan. Uskomme turvallisuuskävelyn tuovan siltä vaaditun lisäarvon Vantaan vankilan perehdytystoimintaan.

Jyri Paasosen (2021) tekemä ulkoinen selvitys vankiloiden turvallisuudesta toi esille puutteita vankiloiden riittämättömässä perehdytyksessä vankiloiden perehdytyksessä poikkeustilanteissa. Paasosen tekemässä selvityksessä kyselyssä noin kaksi kolmasosaa vastaajista oli sitä mieltä, että varautumissuunnitelmaa ei olla käyty läpi kokohenkilökunnan kanssa. Opinnäytetyömme onnistui mielestämme hyvin vastaamaan tähän tarpeeseen. Tiukkojen henkilöresurssien aikana ja suuren työvoiman vaihtuvuuden takia, ei päästä tilanteeseen, jossa kaikki voidaan perehdyttää huolellisesti ja ajan kanssa. Saimme kuitenkin aikaan palautteen mukaan kehitettyä turvallisuuskävelyn vastaamaan koulutustarpeeseen ja sen järjestäminen onnistuu niukoilla työvoima resursseilla. Se antaa ainakin mahdollisuuden omalla aktiivisuudella samaan osaamiseen poikkeustilanteissa tarvittavalle tasolle, kunnes pääsee osallistumaan kunnan koulutukseen.

Työturvallisuuden parantamisen osalta on varmasti tapahtunut parannusta. Työturvallisuus lain (738/2002) mukaan työntajalla on velvollisuus antaa riittävä perehdytys välineisiin. Kun puhutaan alkusammutusvälineistä kaikilla varmasti, on kokemusta niiden käytöstä. Mutta stressaavassa tilanteessa niiden löytäminen ei ole helppoa, jos et ole ikinä käynyt läpi missä ne sijaitsevat. Turvallisuuskävelyssä tuli ilmi, ettei kaikki edes tiennyt, että Vantaan vankilassa on defibrillaattori. Alkusammutuksessa tai elvytyksen aloittamisessa on aina kiire, joten uskoaksemme kehittämistyömme parantaa kaikkien turvallisuutta, kun saadaan lyhennettyä alkutoimien aloitusta. Myös se, että poikkeustilanteisiin perehdyttäminen on oma kokonaisuus, saa ajattelemaan eri tilanteita etukäteen. Monesti koulutus keskittyy paljon väkivaltatilanteisiin, mutta vähemmälle huomiolle jää tulipalot, sairaskohtaukset ja tekniikan toimintahäiriöt. Nämä ovat hyvin yleisiä vankiloissa ja silloin on tiedettävä mitä tehdä, ettei tilanne eskaloitu hankalaksi tai jopa vaaralliseksi. Uskomme että onnistuimme hyvin opinnäytetyöllämme vastaamaan juuri tähän tarpeeseen.

8.1 Opinnäytetyön tavoitteiden toteutuminen

Asetimme luvussa kaksi esiteltyjen taulukoiden mukaisia tavoitteita opinnäytetyöllemme. Arvioidessa henkilökohtaisiin tavoitteisiin pääsyä, niin saadun palautteen mukaan voimme olla tyytyväisiä. Turvallisuuskävelyn suunnitteluun käytimme omasta työkokemukseemme perustuvaa tietoa. Mietimme, minkälaista perehdytystä olisimme itse kaivanneet, kun aloitimme työskentelyn Vantaan vankilassa. Kyselyn mukaan turvallisuuskävelyn sisältöön oltiin tyytyväisiä, joten onnistuimme hyvin käyttämään omaa kokemustamme menetelmän kehittämiseen. Ammatillinen osaaminen on ainakin kouluttamisen osalta kehittynyt. Olemme molemmat saaneet itsevarmuutta muiden kouluttamiseen ja itse asia osaaminen poikkeustilanteiden hoitamiseen on kehittynyt valtavasti, kun olemme selvittäneet asioita eri kohteiden erityisosaajilta ja teoriaakin on pitänyt opiskella. Palautteen perusteella olemme onnistuneet luomaan toimivan uuden menetelmän Vantaan vankilaan. Turvallisuuskävelyn sisältö ja tarkoituksenmukaisuus on saanut kiitosta. Palautteissa tuli korjattavana asiana esille useasti, että asioita olisi opastettava

syväisemmin, mutta yhtenä tavoitteena oli pitää turvallisuuskävely lyhyenä, joten emme läheneet laajentamaan opinnäytetyömme aihetta enää sen tarkemmin.

Tavoitteet, mitä asetettiin itse opinnäytetyölle ovat toteutuneet arviointien mukaan myös kohdullisen hyvin. Kyselyn mukaan turvallisuuskävelyyhin osallistuneet kokevat osaamisensa parantuneen ja havaintojen mukaan tietoisuus poikkeustilanteisiin liittyvän välineistön sijainneista ovat parantuneet. Henkilökunnan aktiivisuutta arvioitaessa on hieman hankala tehdä arviota niille muutamille, jotka suorittivat kahteen otteeseen turvallisuuskävelyn, mutta muutama työntekijä on tutustunut omalla ajallaan valmiussuunnitelmaan. Jos halutaan selvyttä, kuinka työmme on nostanut osaamistasoa poikkeustilanteissa kysely pitäisi tehdä uudelleen, kun turvallisuuskävelyn suorittamisesta on hetki kulunut. Turvallisuuskävely ei vielä ole virallisesti osa Vantaan vankilan perehdytystä, uskomme kuitenkin, että se olisi hyvä lisä perehdytykseen uusille työntekijöille.

8.2 Itsearviointit

Prosessina opinnäytetyö on ollut minulle Jan Keppilä opettavainen kokemus, koska oma tietoperustani on syventynyt opinnäytetyön myötä liittyen poikkeustilanteisiin ja niiden hallitsemiseen. Tämän lisäksi arvokasta on ollut myös oppimalla enemmän itse opinnäyteprosessista ja kehittynyt myös siinä matkan varrella. Heikki Korhosen kanssa työskentely opinnäytetyössämme on ollut sujuvaa ja Heikin kokemuksesta ja tietotaidosta on ollut suuri hyöty opinnäytetyötämme varten, puhumattakaan Heikin panostuksesta opinnäytetyössä.

Sanoisin, että haasteita ovat olleet ehdottomasti perhe-elämän, työn ja koulun yhteen sovittaminen ja vaikka sen alussa tiedostinkin, oli se huomattavasti vaikeampaa kuin odotin. Kiitos kuitenkin Heikille, joka piti aikataulullisesti meidät hyvin oikealla suunnalla. Yllätyksenä tuli itselle myös se, kuinka paljon hiomista eri opinnäytetyön osa-alueet vaativat, että pääsimme etenemään. Uskon, että opinnäytetyöstämme on hyötyä liittyen poikkeustilanteiden hoitamiseen nykyhetkessä, mutta myös tulevaisuudessa. Aihe on tärkeä, koska turvallisuus on Rikosseuraamuslaitoksen yksi arvoista ja turvallinen työskentelyn on kivijalka jokapäiväiselle työskentelylle

Opinnäytetyöprosessi on ollut itselleni Heikki Korhonen erittäin kehittävä projekti. Tavoitteenani oli työparini kanssa kehittää Vantaan vankilaan perehdytys poikkeustilanteiden hoitamiseen henkilökunnalle. Projektin aikana olen oppinut paljon uutta ja olen saanut paljon hyödyllistä kokemusta, kuinka pystyn hyödyntämään omaa kokemustani työpaikallani perehdyttämisessä. Olen oppinut kehittämisen prosessista paljon, kuinka arvioidaan, suunnitellaan, ja lopulta toteutetaan joku tuotos, jonka on tarkoitus auttaa työpaikan toimintaa. Olen ymmärtänyt paljon eri asioita, esimerkiksi jatkuvan arvioinnin merkityksen prosessin aikana. Opin myös sen, että huolellinen suunnittelu helpottaa aina projektin etenemistä ja siihen käytetty aika pääsääntöisesti maksaa itsensä takaisin. Raportin viimeistely lopulliseen muotoonsa yllätti myös

hitaudellaan. Ajankäytön ongelmat olivat kyllä tiedossa etukäteen, mutta silti oman kiireisen arjen ja opinnäytetyön tekemisen vaikeus yllätti. Ja aikataulut hieman venyivät suunnitellusta.

Opinnäytetyön aihe tuli Vantaan vankilan tarpeesta. Meillä oli ensiksi toinen aihe, mutta se ei oikein lähtenyt etenemään toivotulla tavalla. Vaihdoin tähän nykyiseen aiheeseen, koska se oli molemmille paljon motivoivampi. Poikkeustilanteiden hoitaminen vankila olosuhteissa on luo todella haastavat olosuhteet. Siksi on tärkeää, että kaikilla työntekijöillä on tarvittava osaaminen. Tavoitteeni on alusta asti ollut saada luotua menetelmä, joka aidosti vastaa tähän tarpeeseen. Olen tyytyväinen tuotokseemme, joka toivon mukaan säilyy työpaikallamme osana perehdytystä. Opin opinnäytetyötä tehdessäni opin itsekin paljon lisää poikkeustilanteista ja tiedostan nykyään paljon paremmin tilanteita, johon vaaditaan erityistä osaamista.

Tavoitteenani oli myös oppia kouluttamaan henkilökuntaa, mikä ei ole varmasti vahvin alueeni. Sain varmasti prosessin aikana paljon itsevarmuutta pitää koulutuksia. Arvokkaana oppina pidän myös sitä, kuinka prosessin aikana on tärkeää huomioida palaute ja käyttää sitä menetelmää kehittäessä. Myös teorian tiedolla jonkin asian perusteleminen oli aikaisemmin vierasta minulle. Nyt ymmärrän jo siitäkkin alkeet projektin ansioista. Tulevaisuudessa olisi mielekästä työskennellä jonkun kehittämisprojektin parissa, koen että tämä opinnäytetyöprojektin on antanut paljon arvokasta kokemusta siihen tavoitteeseeni.

9 Pohdinta

Opinnäytetyö laatiminen oli haastava projekti meille. Molemmilla oli vaikeuksia löytää aikaa opinnäytetyön tekemiseen ja laajemmän opinnäytetyön tekeminen oli molemmille uusi kokemus. Tarkoitus oli ensiksi tehdä toisesta aiheesta opinnäytetyö, mutta vaihdoin kehittämis-työhön, koska molemmat kokivat sen olevan lähempänä omaa osaamista ja työn aiheellemme oli todellinen tarve. Alun hankaluuksien jälkeen hommat lähtivät luistamaan hyvin, kun pääsimme hyödyntämään kokemustamme alalta ja löysimme aiheeseemme hyvin kirjallisuutta ja Rikosseuraamusalalla tehtyjä selvityksiä ja tutkimuksia. Kaikki lähtemme olivat myös hyvin ajantasaista, mikä on olennaista kehitettäessä toimintoja. Teorian tiedon pitää olla ajantasaista ja faktoihin perustuvaa. Koimme työn tekemisen erittäin mielekkääksi, kun pääsimme hyödyntämään omaa kokemusta ja osaamista työn tekemisessä. Työtämme helpotti myös suuresti tuttu työympäristö Vantaan vankilassa. Oli helppo löytää oikeita henkilöitä mukaan kehittämistyöhön ja tiesimme, mistä hakea oikeaa tietoa asioihin. Oma kokemuksemme auttoi myös löytämään olennaiset asiat, mitä päivystystyössä on syytä tietää.

Keskusteluissa tuli ilmi, että työllemme on todellinen tarve ja sen aikana meillekin selvisi tärkeitä asioita, mitä on syytä tietää työskennellessä Vantaan vankilassa. Meille selvisi myös, että osaamista löytyy kyllä eri asioihin, mutta se on jakautunut ja lokeroitunut eri henkilöille. Esille tuli myös tyypillinen ajatus, että joku muu henkilö osaa ja tietää asiat, mutta suuren

henkilökunnan vaihtuvuuden puutteen poikkeustilanne perehdytyksessä, ei voi olla varma että ilta- tai yö päivystyksessä on tarvittava osaaminen. Myös perusasioissa oli puutteita. Ei voi ajatella, että kyllä kaikki nyt tietää. Jos ei kukaan kerro, niin ei uusi työntekijä edes tiedä, mitä pitäisi tietää. Laatimaamme turvallisuuskävelyn jälkeen kaikilla pitäisi tietoa ainakin, mitä pitäisi tietää. Näin he voivat omalla aktiivisuudella lisätä omaa osaamista. Opinnäytetyömme yhtenä tarkoituksena oli myös lisätä tietoisuutta, mitä voi tapahtua vankilassa ja palautteen mukaan onnistuimme siinä. Työssämme etukäteen varautuminen vaaratilanteisiin on erittäin tärkeä osa työturvallisuutta. Siksi perehdytyksen on oltava kunnossa.

Opinnäytetyöhön valitut perehdytettävät asiat perustuvat valmiussuunnitelmaan ja kokemukseen perustuvaan valintaan. Pohdimme alkuun kokeneiden ja turvallisuuden kanssa työskentelevien kanssa, mitä on sattunut vuosien saatossa ja mitä puutteita osaamisessa on tullut ilmi poikkeustilanteissa. Uskomme, että onnistuimme samaan työstämme tarpeellisen uusille ja vanhoille hyvän kertauskierroksen. Tavoitteena oli pitää tiiviinä, ettei asiaa tule liikaa kerralla. Tärkeää myös on lisätä aktiivisuutta perehdytykseen. Saada kaikille kokemus, että jos jokin asia mietityttää saa kysyä ja harjoitella asioita. Pyritään irti vanhasta työ tekijäänsä opettaa ajattelusta. Kaikille on saatava alkuun perustiedot ainakin, mitä pitää osata. Ei poikkeustilanteissa ole mahdollista alkaa opettamaan. Silloin pitää tietää, mitä tehdään.

9.1 Opinnäytetyön ammatillinen reflektointi

Olemme työskennelleet molemmat vuosia Vantaan vankilassa. Ryhtyessämme työstämään opinnäytetyötämme oli haasteita saada suunnitelma aikaiseksi, miten alamme toteuttamaan projektia. Se että työskentely ympäristö oli meille hyvin tuttu, ei ollut välttämättä etu suunnittelu vaiheessa. Rupesimme olettamaan asioita, eikä tarkistettu viimeisen päälle jokaista, mikä hieman kostautui myöhäisemmässä vaiheessa. Tässä on varmasti molemmilla kehitettävää, että maltetaan tehdä asiat huolellisesti, vaikka kysymys on tutuista asioista.

Saadessamme työn käyntiin esille tuli molempien kyky tehdä yhteistyötä ja käydä kehittävää keskustelua ryhmissä tai kahden kesken. Työ etenikin suht nopeasti, kun saimme suunnitelman valmiiksi, miten edetä ja työnjako tehtyä. Jälkeenpäin tosin teimme huomion, että olisimme voineet hyödyntää paljon enemmän tiimityötä alusta alkaen. Vaikka meillä oli selkeä suunnitelma, olisimme välttyneet paljolta turhalta työltä, mikäli olisimme käyneet keskusteluja työn eri vaiheista useammassa kohdassa, niin turvallisuuskävelyn lopullinen muoto olisi valmistunut varmasti nopeammin.

Tämä opinnäytetyö oli meille hyvä oppimisprosessi alusta alkaen. Meillä oli selkeästi vaikeuksia sisäistää ohjeistusta ja emme valmistautuneet tarpeeksi huolella eri vaiheisiin vaan kuvittelimme pystyvämme suoriutumaan opinnäytetyöstä ilman todellista panostusta. Jatkossa tiedämme, että isoihin projekteihin on syytä tehdä kunnolliset suunnitelmat, niin pääsee lopulta paljon helpommalla. Työelämään saimme hyvää oppia luoda tyhjistä toimiva menetelmä, tässä

tapauksessa turvallisuuskävelyn avulla perehdytys poikkeustilanteisiin. Pystymme varmasti jatkossa hallitsemaan paremmin kokonaisuuden, jos luomme jotain uutta ja ymmärrämme, mitä se vaatii.

9.2 Kehittämistoiminnan eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyössä tulee noudattaa tutkimuseettisiä kysymyksiä ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimus ja kehittäminen ollakseen eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja että sen tulokset ovat uskottavia, toteutuu ainoastaan, jos se on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Hyvää tieteelliseen toimintatapaan kuuluvat rehellisyys, huolellisuus, tarkkavaisuus tutkimustyössä, tulosten arkistoinnissa, esittämisessä ja niiden arvioinnissa. Kunnossa pitää olla myös tutkimusluvut ja tutkijan puolueettomuus näkökulmat ja tietosuoja kysymykset (Kohonen, Kuula-Luum, Spoof 2019, 7-8.)

Opinnäytetyössämme huomioimme eettisyyden tekemällä lähdeviittaukset asianmukaisesti, emmekä plagioineet. Allekirjoitimme sopimuksen työhömmme toimeksiantajan eli Vantaan vankilan edustajan kanssa. Huomioimme koko prosessin ajan tietosuojakysymykset. Haastattelimme työhömmme ainoastaan Vantaan vankilan henkilökuntaa. Joten emme tarvitse tutkimuslupaa Rikosseuraamuslaitokselta. Alun työpajoihin, missä ideoitiin turvallisuuskävelyä, osallistujille kerroimme etukäteen opinnäytetyön tarkoituksen ja sen mitä olimme sillä hetkellä tekemässä ja ideoinnin päämäärään. Ja se miten työpajoista kerätty aineisto tulee julki, miten sitä säilytetään ja käsitellään. Jokaiselle kerrotaan, että he säilyvät tutkimuksessa anonyymeinä eli heitä ei voi työstä tunnistaa. Jokaiselle kerrottiin, että osallistuminen on vapaaehtoista ja sen keskeyttää, missä kohdin tahansa

Toiminnallinen opinnäytetyö on käytännön läheinen työ, jossa yhdistetään teoreettinen ja käytännön läheinen näkökulma jonkun ongelman ratkaisemiseksi. Luotettavuus ja eettisyys ovat tärkeitä asioita, jotka tulee huomioida jo opinnäytetyön alkuvaiheessa. (Kuula 2015, 15.)

Luotettavuus tarkoittaa sitä, että opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset ovat päteviä ja ne voidaan toistaa samanlaisissa olosuhteissa. Tämä edellyttää hyvää suunnittelua ja riittävää aineiston laadun arvioimista. Luotettavuuden opinnäytetyössään voi varmistaa monipuolisella aineistolla ja muistamalla tutkimuskonteksti. Eettisyys puolestaan tarkoittaa, että opinnäytetyön suorittamisessa on noudatettu tieteellisen toiminnan periaatteita. Eettiset kysymykset liittyvä myös tutkittavien yksityisyyden suojaan ja oikeudenmukaisuuteen. Eettisyyden toteutumisen voi varmistaa käyttämällä hyväksytyjä tutkimuseettisiä ohjeistuksia ja noudattamalla hyviä tieteellisiä käytäntöjä. (Kuula 2015, 25.)

Meidän opinnäytetyömme kehitettävä asian oli tarkoituksenmukaisesti pidetty yksinkertaisena, koska se palvelee tavoitettamme luoda perehdytys poikkeustilanteisiin Vantaan vankilassa niin, ettei siihen tarvitse varata koulutuspäivää. Näin kaikki saavat edes perustaidot

poikkeustilanteisiin Vantaan vankilassa. Luotettavuutta arvioitaessa toiminnallisen opinnäytetyön yksinkertaisuudesta huolimatta, siihen voidaan soveltaa kriteereitä laadullisesta tutkimuksesta. Toiminnallisen opinnäytetyön arvioinnin kohteena on kehittämistyön kohde ja tarkoitus, aineisto keruussa käytetyt metodit ja välineet. Käydään läpi, millä eri toimijat on siihen valittu sekä raportointi. (Tuomi ja sarajärvi 2009, 140-141.) Luotettavuuden kannalta on myös tärkeää, että tutkija perustelee jokaisen valinnan, ratkaisut ja tehdyt teot suhteessa teoriaan. Nämä asiat on myös tuotava näkyville selkeästi tutkimusraportissaan (Vilkkä 2021, 196-197.) Kehittämistoiminnan luotettavuutta tarkastellessa otetaan myös huomioon, ettei pelkkä todenmukaisuus riitä, vaan tiedon tulee olla myös hyödyllistä (Toikko, Rantanen 2009, 123).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda Vantaan vankilaan turvallisuuskävely, joka kehittää henkilökunnan osaamista poikkeustilanteessa. Aikaisempi perehdyttämisen toimintamalli ei ole juurikaan ottanut huomioon poikkeustilanteita. Turvallisuuskävelyn kehittämistyön alkuvaiheeseen pääsivät vaikuttamaan kaikki valitut henkilöt. Henkilöt valittiin sen perusteella, että heillä oli jotain kosketuspintaa turvallisuuteen, perehdytykseen tai he toimivat esimies asemassa. Meillä itsellämme opinnäytetyön tekijöillä oli aiheeseen kokemusta työn kautta. Toimimme päivystyskierrossa Vantaan vankilassa, joten aiheet olivat meille tuttuja. Alkuvaiheessa valituille henkilöille kerrottiin ainoastaan rajaus, mikä oli tarkastelukulma turvallisuuskävelyn sisältöön. Näin saimme varmasti kaikki vapaasti kertomaan ajatuksistaan eikä heitä johdateltu aiheeseen sen enempää. Näin saimme mielestämme parasta ja luotettavaa näkemystä, mitä turvallisuuskävelyyn on hyvä sisällyttää. Opinnäytetyössämme käytimme mahdollisimman ajankohtaista, luotettavaa ja teoreettiseen viitekehukseen kuuluvaa lähdeaineistoa ja lähdeluettelo on asianmukainen.

9.3 Tutkimuksen hyödyllisyys ja kehittämisehdotukset

Turvallisuuskävely soveltuu hyvin nopeaan perehdytykseen poikkeustilanteisiin ja se on muunnettavissa helposti, jos asiat muuttuvat, tai siitä pystyy helposti suorittamaan vain jonkun kokonaisuuden. Turvallisuuskävelyn kesto on suunniteltu sellaiseksi, että sen pystyy suorittamaan kesken työpäivän. Näin pystytään saamaan jokaiselle uudelle työntekijälle perustiedot poikkeustilanteisiin liittyvästä välineistöstä ja toiminta menetelmistä. Tämä soveltuu myös vanhoille työntekijöille hyvin kertauksena. Monesti henkilökunta on työskennellyt samalla työpisteellä vuosia, niin ei ole helppo varmasti löytää jostain toisesta paikasta sammuttimia, jos ei ole käynyt katsomassa missä ne sijaitsevat. Turvallisuuskävely ei varmasti ole riittävä koulutus pitkässä juoksussa, mutta se on varmasti hyvä osa perehdytystä vanhojen työntekijöiden osamista ylläpitävänä tekijänä. Uskomme että hyödyllisyys näkyy myös uusien työntekijöiden saadessa tietoa, mihin vankilassa on syytä varautua. Näin he ainakin voivat valmistautua eri poikkeustilanteisiin henkisesti.

Kehittämisehdotuksena on, että turvallisuuskävelymme otetaan osaksi perehdytystä ja vanhat työntekijät suorittavat kävelyt tasaisin väliajoin. Näin saamme varmuuden, ettei poikkeustilanteiden ratkaiseminen kaadu perustietojen osaamattomuuteen. Mutta on syytä pitää mielessä, että turvallisuuskävely ei ole varsinainen koulutus. Sillä ei voi korvata alkusammutusharjoituksia tai muita perusteellisia koulutuksia, joissa käytännössä harjoitellaan poikkeustilanteen hoitamista. Sen tarkoitus on vastata vain tarpeeseen, jossa kaikilla on tietämys ainakin, mitä pitää osata ja saadaan perusosaaminen kaikille välttävälle tasolla.

Lähteet

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14., osin uudistettu painos. Keuruu: Tammi.

Junninen, M. 2008. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus vaihtelee. Haastelehden artikkeli 2/2009. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiar-kis-to/haaste22009/suomalaistenvankiloidenturvallisuusvaihtelee.html>

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 185. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kohonen I, Kuula-Luumi A., Spoof A., 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 2.7.2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Kostamo P., Airaksinen T., Vilkkä H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki; Art house

Kuula A. 2015. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta käyttö ja säilytys. Helsinki; Vastapaino.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. 1. Painos, 2009. WSOYpro.

Paasonen J., Vainio J, 2023. Miten kehittää vankilaturvallisuutta ja vankien kuntoutusta? <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/15298/978-952-395-070-2.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

- Paasonen, J. 2021. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/monis-teetjara-portit.html>
- Pajunen S. 2021. Opinnäytetyö. Vangin kouluttaminen ja osallistuminen palo- ja pelastustoimintaan. Laurea ammattikorkeakoulu. Tikkurila. Viitattu 1.7.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/505657/Vangin%20kouluttaminen%20ja%20osallistaminen%20vankilan%20palo-%20ja%20pelastustoimintaan.pdf>
- Parmes, R., Frösén, K., Koivukoski, J., Liskola, K., Mäkinen, K., Piispanen, M., Ristaniemi, J. & Söder, J. 2007. Varautumisen käsikirja. Tallinna: AS Pakett.
- Pelastustoimi 2023. Pelastustoimen ohjeistus valmiussuunnitteluun. Viitattu 20.9.2023 <https://pelastustoimi.fi/pohjois-savo/palvelut/valmiussuunnittelu>
- Rikosseuraamuslaitos 2015. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/ODlbMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2020. Rikosseuraamuslaitoksen esittely. Viitattu 3.10.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html#>
- Rikosseuraamuslaitos 2022. Rikosseuraamuslaitoksen arvot ja strategia. Viitattu 3.10.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2022. Rikosseuraamuslaitoksen strategiakartta 2021-2024. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220704115903/HkfF8Xtk9/Strategiakartta_2022_-_2025_saavutettava_Valmis.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2022. Turvallisuus on yksi Rikosseuraamuslaitoksen arvoista. Viitattu 25.3.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/hakutulos.html.stx?q=turvallisuus>
- Rikosseuraamuslaitos 2022. Turvallisuus on yksi rikosseuraamuslaitoksen arvosta. Viitattu 1.7.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/turvallisuus.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2023. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio. Viitattu 3.10.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2023. Vantaan vankila. Viitattu 3.10.2023. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/Vantaanvankila.html>
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön, opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Viitattu 3.9. 2023. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Suomi.fi sivuston tietoja ja palveluja. Varautuminen poikkeustilanteisiin. Hakusivusto arjen asioiden hoitamisessa viranomaisten ja yleishyödyllisten organisaatioiden kanssa. Viitattu 1.7.2023. <https://www.suomi.fi/kansalaiselle/oikeudet-ja-velvollisuudet/turvallisuus-ja-jarjestys/opas/kodin-turvallisuus/varautuminen-poikkeustilanteisiin>

Tikkanen, S., Aapio, L., Kaarnalehto, A., Kammonen, L., Laitinen, J., Mikkonen, J. ja Pisto, M. 2011. Ammattina turvallisuus. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro. Työturvallisuuslaki 738/2002. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738> [https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552valmiuslaki 29.12.2011/1552](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552valmiuslaki%2029.12.2011/1552)

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Työturvallisuuslaki 738/2002. Viitattu 1.7.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet.....10

Taulukko 2: Henkilökohtaiset tavoitteet.....9

Liitteet

Liite 1: Saatekirje	39
Liite 2: Palautekysely turvallisuuskävelyn suorittaneille	40
Liite 3: Tutkimuslupa	41

Liite 1: Saatekirje

Hei!

Suoritamme sosionomiopintoja Laurean ammattikorkeakoulussa ja osana opintoja teemme opinnäytetyön Vantaan vankilan poikkeustilanteiden perehdytyksestä, teemana turvallisuuskävely. Opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tavoitteena on kehittää poikkeustilanteiden osaamista entistä paremmaksi, parantaa tietoisuutta varautumissuunnitelmasta mahdollistaa kyky sujuvaan tilanne johtamiseen.

Kehittämistyötä varten pyydämme teitä vastaamaan kyselylomakkeeseen suoritettuanne turvallisuuskävelyn. Toimintamallin kehittämiseen osallistuminen on vapaaehtoista. Kaikkien anonymitietä pidetään huoli ja aineiston käsittelyn ajan sekä huomioidaan tarkasti loppuraportoinnissa. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti ja loppuraportissa saadut kehittämissuositukset tuodaan esille yhteisesti koko ryhmän ehdotuksina, ei yksittäisten henkilöiden ehdotuksina. Liitteenä on haastattelukysymykset, joihin voit halutessasi valmistautua etukäteen.

Mikäli on jotain kysyttävää, annamme mielelläni lisätietoa opinnäytetyöstäni.

Kiitos tärkeästä panoksestasi opinnäytetyöhöni.

Ystävällisin terveisin,

Jan Keppilä, Heikki Korhonen

Liite 2: Turvallisuuskävelyn kysely/arviointi

1. Minkälaisena koit ”turvallisuuskävelyn”?
2. Miten kuvaillet osaamistasi ennen ”turvallisuuskävelyä” poikkeustilanteissa?
3. Entä sen jälkeen?
4. Oliko opetetut kohteet tarkoituksenmukaisia?
5. Mitä kohteita lisäisit/poistaisit ”turvallisuuskävelystä”?
6. Oliko käytetty aika sopiva?
7. Miten arvioisit ”turvallisuuskävelyn tarpeellisuutta”? 1-5 asteikko
8. Oletko omatoimisesti perehtynyt turvallisuuskävelyn asioihin perehdytyksen jälkeen?
9. Mitä muuta haluaisit kertoa?

Liite 3: Tutkimuslupa

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan
opinnäytetyösopimus

1 (2)

Opinnäytetyösopimukseen liittyvät konkreettiset ohjeet kirjoitetaan kampuskohtaisesti tämän sopimuksen alkuun.

<p>Opiskelija(t): Heikki Korhonen Jan Keppilä</p>
<p>Opinnäytetyön hanke:</p>
<p>Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus: Perehdytyskävely joka konkretisoi ohjeistuksen Vantaan vankilan poikkeustilanteisiin.</p>
<p>Opinnäytetyön yhteys hankkeen tavoitteisiin:</p>
<p>Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ja alustava viitekehys: Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys pohjautuu poikkeustilanteisiin sisältyviin teemoihin ja vankilassa työskentelyyn.</p>
<p>Keskeiset lähteet: Rikosseuraamuslaitoksen aikaisemmat tutkimukset, aiheeseen liittyvä kirjallisuus</p>
<p>Opinnäytetyön menetelmät: Toiminnallinen kehittämistyö</p>
<p>Opinnäytetyön alustava aikataulu: Kevään 2023 mahdollisimman valmiiksi</p>
<p>Työelämäkumppanin rooli opinnäytetyössä (mahdollistaa opinnäytetyön toteuttamisen esim. monisteet, postitus, tilat ym. materiaaliset asiat):</p> <p>Opinnäytetyö tehdään Vantaan vankilan tiloihin ja siellä työskentelevälle henkilökunnalle.</p>
<p>Tulosten julkaiseminen ja levittäminen työelämään: Ei vielä tarkkaa aikataulua</p>

Vakuutus siitä, että opiskelija
sitoutuu noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita opinnäytetyössä:

Olen tietoinen siitä, että terveys- ja sosiaalialan opiskelijana opinnäytetyön tekemiseen sovelletaan vaihtoevelvollisuutta, josta on säädetty mm. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812/15 §) ja Laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (1994/3/17 §). En saa sivullisille luvatta ilmaista yksityisen henkilön tai perheen tietoja, josta olen opinnäytetyön perusteella saanut tiedon. Sitoudun pitämään tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksittäisiä henkilöitä koskevat tiedot luottamuksellisena. Salassapitovelvollisuus säilyy opintojen loppumisen jälkeen.

Noudatan tiedonhankinnassa ja aineiston käsittelyssä luottamuksellisuutta ja totuudellisuutta. Kiinnitän erityistä huomiota siihen, ettei opinnäytetyöstä koidu mitään haittaa siihen osallistuville henkilöille. Noudatan toiminnassani Laurean tutkimuseettisiä ohjeita.

Ohjausta koskevat sopimukset:

Allekirjoitukset

27.4 Vantaa

Aika Paikka Allekirjoitus

Opiskelija(t):

Joni Jon Koppi

27.4.-23 VANTAA

Ohjaaja(t):

Johanna Hieta-Pakka

16.5.2023 VANTAA JOHANNA HIETA-PAKKA
OYLIOPIETAJA

Työelämän edustaja(t):

Teemu Saari

Vantaan vankila
Saari Teemu
Yksikön päällikkö

Tästä sopimuksesta luovutetaan yksi kopia kaikille osapuolille (opiskelija, ohjaaja, työelämän edustaja).
Konreettiset ohjeet voidaan lisätä kampuskohtaisesti opinnäytetyöprosessin mukaisesti.